

①

Origin of ~~label~~^{clans} and other names K13/27

ADAMS

649^K₍₂₆₎

EXERCISE

5649
ind.

BOOK

K13/27

48p.
£3-18-0
K13/27

NAME Henretta V. Mhlongo

SUBJECT Fair View M.S.,

FORM Unzumli Rail DATE 24-12-43
'kata?

ADAMS & CO., LTD.,
Stationers and Booksellers,
West Street - Durban

649

MADE IN SOUTH AFRICA

J.S.S.B.

FEINT

JAN 4 1944
ackn. 4.1.1944

Fair View M. S.,
Umzumbe Rail.

649

24-12-43.

The Government Ethnologist,
Dr. N. J. Van Warmelo,
P.O. Box 384,
Pretoria.

649

Baba,

Nginodumo lokuba ngithumele
le kuwe lezindatshana zami.
Nginothemba ukuthi ngenze
loko owa wuthe mangikwenze.

Benginesikhathi esimna-
ndi kakhulu ngihamba fika
kathi kwamakhehla ngibu-
za amagama abantu nenca-
zelo yawo.

Kube yilelo khehla lingi
tshela, lingitshela awakubo,
like selingiyalela kwelinye
ikhehla okufanele ngiye
kulona ngoba liwazi. alikho
elifuna ukuba amagama

akubo asale engabalewe.

Ngikhuluma njena nginezethembiso eziningi la ngithe ngizeza khona ngizolalela.

Nami sengithi, cha, kubile kengiwathumele la wa esengiswa balile e Nkosini yami, yikho na izobona ukuthi ngiyasebenza, angikhali. Ama khehla aseyangithanda impela ngoba nami sengawaqinela.

Ngifike ngithenge ushukela netiye nesinkwa ngifike ngethule phambi kwokhehla. Nogwayi ngingawushiya

Lithi lapha lejabulile bese ngikhala, ke, ngalokwenzi hamba ngako. Lingichathekele, ke. Bese lingilayela emunye umngani walo.

Nkosi, mangingayiqhubi kakhulu lenqwadi. Inhliziyo yami. imhlophe, ngobanama

P.T.O

- 3 -

Thuma umsebenzi engiwuthandayo
Sengikhu lekela ukuthi njengob
iNkosi enkulu kunawe isisi-
londoloze kwaze kwaba man-
sesize sibone ukhisisimusi, se-
ngathi ingasilondanjalona
sonyakeni omunye.

Ungadinwa yimi Nkosi
Nginoduma

lokubizwa ngokuthi,

Ngizisisebenzi sakho esiku-
uHenrietta V. Mhlongo.

Zici-ufwana.   Nozici-yinombi
 zinkumbi   "   Nginkumbi   ..
 mdoni   ..   nomdoni   ..

Munu uyavama kwehlelwa
 yiloko nokushiwo yiligama lake.
 njenga Gugile, rje. Mangabe enga-
 -tange aguge engayigananga injoda,
 uyogana. angafi emngane. ate
 afe esegugile.

Na Nombango. Mangabe
 engabangwanga yimajoda eseyi-
 nombi, kuyoba hona mbango en-
 zalweni yake.

Kunjalo, ke. Nemagama etihlo-
 bo tohe, munu uyavama kwe-
 hlelwa yiloko nokushiwo yiliga-
 ma lake.

Lokutoba lula kumina, yi-
 kuba ngicala ngekucokelela
 magama, kanduba ngifake
 tinca delo ta wo.

Henrietta V. Mhlongo,

Fair View M. S.,

Umsumbi Rail - Natal.

Magama ebanu.

Cele	Mfanyana
Ndosi	Ziphathe
Khumbuza	Ji!
Nkomisengwilele	Noma Ndosi
Vico	Ngawu
Sindweni	Nganyana
Mbabazi	Mnganyana
Zavunya	Mganyana
Mangophoza	Maganyana
Isociya	Bantshi
Mpofu	Patsha
Mbulawa	Khabingwe
Ngcawushe	Themba
Moneni	Fana
Samu	Zilolwane
Mzabe	Gibandlela
Silima	Magaye
Matafula	Maganga
Venge	Nqumela
Siqongqwane	Mkhokheleli
Zuke	Luthingo

649

K13/27

2

Ishiwu	Mandoyo
Mhababa	Lekwata
Ntunjana	Mgwaga.
Ngubo	Liligi
Msabala	Hlathini
Wela	{ Zinkuni
Vumazonke	{ Nozinkuni
Lusizi	{ Zinkumbi
Fasitele	{ Nozinkumbi
Godlanyawo	{ Nkasa
Ndlukayivalwa	{ Nonkasa
Mashiya	{ Sikhonyana.
Bungane	{ Nosikhonyana
Mthimkhulu	Siyumba
Hadebe	Wehle
Lokoza	Joliphasi
Hlikihlat	{ MaBunu
Gende	{ NomaBunu
Nobala	Mzingelwa
Ncishuyise	Mahedeni
Nkosi	Dumuzela
Mzansi	Ganoyo
Sayiwana	Nyoluka

649

3

K13/27

Gedela	Ntombikayise
Zibi	Ngidlani
Mimi	Ishapha
Ndoda, Madodeni	Zulu
Lubenjana	Zwabe
{ Mvula	Gambi
{ Nomvula	Phahla
{ Shesha	Gumede
{ Nokushesha	Alophe
{ Gugile	Vamindaba
{ Salukazi	Mazinwane
Masimani	Mkhetwa
Jaheni	Nakiwe
Mhlunga	Isabane
Kayizili	Mcetshwa
Mabengu	Pitija
Msipha	Gengqeza
{ Ndlela	Nombeka
{ Ndlelani	Badaza
Mabaleka	Sebedu
Sikobo	Mabutho
Ngilazi	{ Gundi
Mziwabanye	{ Gunda
	{ Gundile

649

4

K13/27

Zizi	Thembani
Khofoyi	Thembeni
Dumazile	Themba
Zondani	Nomathemba
Mfaniseni	Thenziwe
Zaniswa	Thembisile
Zanisile	Sithupha
Zanisiwe	Ngu
Phoshwana	Danisile
Qashana	Khathazile
Nazwiendoda	Babazile
Kwazi	Khamisile
Nokwazi	Volo
Sazi	Thana
Ncinci	Musa
Ntombi	Nomusa
Nombi	Khuziwe
Nontombi	Gemfe
Gugu	Magidididi
Nomaguqu	Ndluzabanye
Gaba	Diniwe
Gabangani	Fodo
Gabisile	Lwanyana

Nozibungu	Nyama
Nomazenge	Mfanempisi
Voyizana	Ceku
Mshweshwe	Nkani
Sishweshweshwe	Khazwayo
Mafuna	Ndayikayihlali
Mudli	Mshaneli
Mdliwafa	Mahlobo
Zakaza	Gonda
Mandondo	Themban
Nobesuthu	Msolwa
Msuthu	Mgabadeni
Phephesi	Mjojeni
Bulindlu	Mahlani
Akani	Zime me
Shanela	Mashomuzi
Lahle Lahlekda	Gwayise
Sitshasani	Nontshengula
Bangakudla	Thobakele
Nomasayoti	Bangiwu
Sibangani	Bongiwu
Ntombiyeqili	Bona kele
Mdeli	Sizakele

649

6

K13/27

Malezi	Madakwadunuse
Ngoza	{ Thembwase
Zibi	{ Thenjiwe
Zaguga	{ Thenjwase
Mziyonke	{ Thandiwe
Vusumuzi	Mbungamayeye
Ntonto-ntontonto	Majozi
Nokuthula	Cwengana
{ Ntombi	Bongani
{ Mantombi	Matshana
{ Nombi	Sishefuza
{ Manombi	{ Mona
Khendelani	{ Nomona
Mtobozwa	{ Mkhuhlane
Muthi	{ Nomkhuhlane
Boma	Nomanoli
Sibuko	Dufana
Khabize	Maluluza
Ngilamkhuba	Bukulu
Ntaka	Nomasamaniso
Manxada	Nozikoti
Bekinkosi	Ndunigunya
Ntanyeni	Sobuza

649

7

K13/27

Mswazi	{ Mudiwa
Mumbo	{ Nomudiwa
Ngwane	Zikhali
Dlamini	Mkhwani
Shange	Mthondo
Mkhize	Majuba
Mavovo	Mkhehlengane
Khabazela	Denge
Zihlandlo	{ Mloshana
Escwabe	{ Nomlotha
Singele	Nomaphushu
Ngunezi	Ngomase
Nkasa	Dotela
Lilongo	Ndwayimbana
Nomhlanga	Siqatha
Mdeni	Kweba
Mlomungdli	Mehlwenyoka
Sondlovu	{ Ishakela
Mphangwa	{ Lutshumo
Mashingana	Gociyana
Mndlela	Mandlakayise
Dlozela	Makhubalo
{ Nomphanda	Mgedu
{ Mphanda	Nsukumbili
	Mgcusheni

649

8

K13/27

Mpece	Nomatoho
Jayedwa	Ntombriyomuntu
Mansawulane	Mkwethu
Mashula	khushu
Jomba	Phukeshulo
Nzolongwana	Dinsi
Mubijo	Mathanga
Babule	Nkabikazi
Thathelwa	Nomahlentu
Jizeza	Jezile
Sikeyi	Nomkanyiso
Langisiki	Ihengani
Dokela	Lahliwe
Mshushwa	Nombani
Nsimba	Mangelephi
Phuciwe	Chithekile
Holani	Nomvunge
Mshazi	Vuso
Mcunukelwa	Dakane
Luyenge	Nomabulawo
Bekuthini	Nokugonda
Mkhetlwa	Nomusa
Mzondwase	Ndawembi

Nokubeka	Ntolwane
Nomfihlelo	Ngangaye
Msindo	Mdada
Khamli	Mpariza
Nqamuka	Khulelaphi
ngcobisa	Mbokodo
Nhlupho	Khangwayini
{ Noqhongoza	Nomcabango
{ Dhozase	{ nobani
Khathazile	{ ngenagama
Ngabisile	Stofela
Nozitebelo	{ Marise
Nomale ntshisi	{ mama
Nozikwata	{ mamsane
Mpunkulu	{ Mami
Gongobala	{ mamase
Mabekedwane	Mdingwa
Nomacala	Nkiba
Nyube	Zenzele
Nelani	Mdlume
Sinana	Magevase
Khushwa	Nsele
Landela	Mahlamwana

Nomangqula	Sigeqe
Phumephi	Sigece
Simama	Sigenge
Mfikase	Chakijana
Shintshi	Buzwayo
Mphuzeni	Koshumuzi
Mdineka	Shayinyoni
Shonashona	Makhosonke
Mkhululi	Mpongwana
Mkululi	Mazikwana
Mlimela	Mndiyaza
Notalasa	Khunti Buswana
Njwambu	Ntaba Kayekhonywa
Nomadlozi	Mahlasa
Nokwakhe	{ Sibalo
Zihlazile	{ Mlotshwa
Zethukile	Sibisi
Hanjiswa	Lugazinge
Nomsolo	Ntinyela
Sigambize	Madlala
Nkominophondo	Gebuzi
Zeleba	Ngqephu
Sishosonke	Sibabasosiwe

Mathambo	Mgadi
Gatsha	Mthethwa
Ndlovu	Nyambose
Siga	Mboyisa
Ntonkulu	Sobangisa
Mshiyane	Magoci
Sisindo	Msuthu
Mboyiya	Mpholozu
Mkhathini	Nozibamu
Makhubalo	Ngonyama
Ngangeswe	Jikazi
Ndunge	Makhubalo
Mteyi	Mggibelo
Mancinza	Nodade
Bambatha	Ngononde
Nyana	Mankonko
Nyakazi	Mdutshwa
Makoyini	Sibuko
Nyoloza	Ngweni
Mathuma	Buya
Mhle kwa	Mbongdo
Mcetshwa	Silambalala
Msongelwa	Nomaphupho
Mgcetshwa	

649

K13/27 12

Gcoyija	Mphese
Nokubola	Nkositini
Chitha	Gcugcwa
Mumu	Macimbi
Macebo	Mubodoloji
Mlotshwa	Gugile
Kayizili	Nomadikazi
Mimeli	Nkosana
Mpiriri	Ngiza
Nomasonta	Dwibi
Mkayise	Mabutho
Sidina	Nomoba
Mashanela	Vala
Mphonswa	Nomakholwa
Habela	Ndabezinkle
{ Nozindaba	Zwelihle
{ Msekenzana	Zanile
Nkazana	Mpompi
Maweni	Sizani
Makulu	Nhlanzi
Mhlawuli	Ntontozi
Maguzw	Phuphuphu
Nomyeko	Dumephi

Mbusi	Mandawane
Shudaza	Nomnyango
Hhuya	Maphilibana
Jubu	Ntabeni
Manwayi	Hlathini
Sicholo	Nolwandle
Benzelani	Nomfula
Ngenagama	Nomoya
Hlabamkhonto	Nomithi
Sijumba	Nomsombuluko
Nobatshazwa	Nomasonto
Mvotwane	Nyakamubi
Mtholiwe	Muboji
Nyumbase	Paniwe
Ntombomhlaba	Mkhuzwa
Mqoshiswa	Nkantolo
Nobanguini	Mnukwa
Bekukuphiwa	Shangushangu
Mwana	Gabane
Nomakhofi	Jaheni
Casekeleni	Nokukhanya
Nozikogo	Langa
Phetheni	Mshikisha

649

14

K13/27

Mafika	Zidupha
Phefeni	Nabile
Nomthandazo	Mdumukelwa
Ngempi	Mabizwa
Nonsingizi	Ngakamatshe
Magoda	Nomashinga
Sonzica	Sithuphana
Somsewu	Ziwedu
Nozibango	Ntunja
Zondeka	Sisu
Mjwebu	Geshenge
Mthuli	Hloyile
Mgoosheni	Nomafusi
Nomkhubulo	Hhiya
Nomagodi	Sishakala
Mubwama ~~gazi~~	Vavana
Nomkhosi	Bekimpi
Nozidubule	Ngabayakhe
Hloboluni	Maseki
Nomzinto	Khobiya
Ntsheleni	Gengqeza
Lifa	Nomabala
Nomdoni	Magqubu

649

15.1

K13/27

Nomvini

Mankonko

Thangweni

Bidlanga

ntengenyane

Nomthimba

Siqhiphu

Mxwebuli

Mtitingwa

Nondlondo

Ntomlizale

Mankuntu

Mdlelwa

Nobangoma

Ganana

Lo Dictionary uyagcina lapha
okwanamhlanje. Kodwa ngisezo
wughuba ingcosana. Nina nizo
lindela amagama amanye ezayo
engizowathumela, kanduba ni
fake wona achumane nalawa qde
niwugcine ke. — H. V. Mhlongo *Retired*

649

~~Wondani Loku.~~

15.2

~~iiiiii~~ K13/27

Magama ebanu awacambwa nge
zulimi lwekutekela. Acambwa wona e-
miswe nye, imvama. Ngoba klulimi
belulahliwe. Kwathi kokuba kufike
befunjisi, baconja sizulu. Basebethi
zolulimi yilulimi lwemahhedeni. Alu
ngeni ezulwini njengetjwaba tijisono
ngako, ke, imvama yemagama aseCamb-
wa ngesizulu. Kojwa lulimi luhulumwe

6/4⁹

1513/27

15:3

emahaya mangabe sokuphumi
we esonteni.

Kuba sokuthi futhi mangabe
ingane seyifundisiwe isikw Three na
ma n four, ingabe isatekela ehaya na
ba ithekwa esikoleni yibonanga bayo
bathi kani iseyiliqaba isatekela.

Yikona lokweda magama ebanu
ribone ngiwabale sizulu njena,
kojwa ngiwachade ngesilala.

H. V. Mhlongo.

649

15
K13/27

15*

4 all typed

Magama ebanu netincadelo lawo.

Cele. *Tshaka wayelinga tikhulu take
 . Kwembiwa usele. Yena wema
 ngale kwawo. Watibita, watchi
 atite kuyena. Teta. Yeca wona
 usele lona teta eyosini itibita.
 Lemwe injoda yayamiba e-
 celeni ayate yeca yona. Tsha-
 ka wayesethi kuletikhulu, ko-
 muru uCele ngoba wya-
 mibe celeni awedanga usele
 wami eta kumina.

Ndosi.

Watalwa kaje kuphume incina
 Cele egwate libubesi. Kuthe la-
 ka besababata tinjosi talo,
 levakala livi lithi iyosikati
 ya Cele itele ufwana. Waye-
 sethi Cele, ene, lowo fwana
 wami utoba uNdosi.

Khumbrusa.

Ndosi wahlalwa kushaka kweku-

649

16

K13/27

tshi ene wefuye bonnyoni kayiphu-
muli betomo. Uteja iyosi, yatshi
iyosi itombulala. Uva eji wa-
chuba mashumi lamabili ale-
tomo letihlopha watipha iyosi.

Babuye baphinja ngamala-
nge kubeletha ufati bayomotha
bathi ugqwalise sigodlo seti-
nombi. Utishaya iyosi. Waye
seyibomisa Tshaka nya ko-
vimbetela.

Base bermbelabela bethi
khumbula nakucala wasinja
ngekulambisa. Wafa wena,
kwatshi kusa wayewela
luthukela ne bafati netinga-
ne. Neyomo yekukengela
tingane neyayimbela
lelingaka! Kungemasi kuyo
na.

Lengane kwase kutshiwa
wu khumbula. Bayamba
bayamba. Bayamba behlala

649¹⁷

K13/27

Nkomisengwike.

Lorwanwa watahwa macele
 esaphuma ka Malandla. Ksaluwela
 luthukela. Ryamba elala evuka. Kuthi
 nakesukuy aye eyomweni afike a-
 sengele ligula lenwanwa. Noma
 nje tida tomo edelweni munw ete
 nelithunga asenge aye kokwetha
 ligula lengane. Kubalekwa.

Vico. Vico yena naye wayetaluka
 endleleni. Embulu etalwa. Ne-
 mehla ahe eshona ekhathi. Kneli-
 bilo. Kwatshwa uVico.

Kwase kutshi lahai sebeba-
 leke bate bafika e Thethe (ufula
 lowo longake Grootville) wafa
 nina. Ngalesihathi efa nina,
 Vico njala. Usewahuluphala
 atisahlangani tandla laha
 ngemuva ehlanga wake. Futhi
 usewamila tibeke setishaya
 emajohweni.

649

K

K13/27

nangabe kufwe ke, kuye kugete
 mnyama efulevi. Bayamba ke,
 navico watshi uyageta wehluk-
 ka yikuwathela amali ehlane evi-
 mbwa yibuhuku bwemahlombe
 ahe. Wathi uyabucunga, tandla
 taphelela nga kama khwapheni
 watshi uyawathela nangembili, avi-
 mbwa yimabele lashaya emayohweni
 kwaba lukhuni nekugeta

titsho yinjaba yekhaba. Wafika
 esemishwayishwa nyena ehaya.
 Wayeseya kufati wake lomngane
 ethi kuhlle amgete ambucunge.
 Wakhuta uhlobo ufati. Wabita
 banakwabo. Watshi, ene,

"Tico agetanga! Unyibikalisi
 ubuye nesila ethethe, kari kufe
 nina! Uthi agetwe umnina
 mnyama wake! Ufuna ku-
 ngala ngelisu mame!"

Loko ke kwase kuba yitibonga
 taye unwanwa lowo. Kwatshiwa!

649

19

K13/27

Vico agetanga! Wanyibikalisa!
 ngamdlange kufa nina Mamtshali!
 Wabuya nesila eThehe!
 Wakhephuta tingeqe!

(Labani balele bafike bali-
 thanja live langakeThehe. Bati
 misela kwekutshi batokwaha laha
 sokume hona sikole seMvoti
 ngoku {Groutville} Ngaleso sibathi
 Vico wayeyiyosi. kwasike kwaboka
 ukhuhlane lo nowathatha nabo
 vico. Ba sebethutha bathi live
 libi linokhuhlane. Bayi bemisa
 ngakewandle, ekhathi kwemzumbi
 nentshambili laha kwakhiwe
 hona sikole sake Fair View ngoku
 Gona bafika majoda esema-
 thathi kuyikuphela lake hona
 kulenja wo nehle. Inetithembu
 lawo netihulu. Ifuye kabulu
 afika Mathe ahlala.
 Kwaba kuhle. Kutha besahleli
 kwachamuka impazamo. Kwa-

fika belingw. Bathi baru maba-
hohwe. Galahle kusina, nelijiki
nagwayi nesithembu.

A hlangua macele athi, "na
kazulu sachithwa yikwehlulwa
yikukhoda. Niyeva, Belumbi
bathi iyeta iyosi yalolive. Nge-
ke thina silahle kudla, neba-
fati bethu, nagwayi Asambeni."

Nempela bayamba. Bashiya
Sindweni. Ba welela ngesheya
kweMzimkhulu. Baha baye ba-
shaya e Zingohweni, bengama
ufula uMthavune. Nanohla ba-
he hona. Bayisive laho.

Sindweni.

Watalwa uVico kukhute u-
khuhlane e Thethe. Nina wasinja
egula kabi Sindweni sebezake ku-
yamba. Wathi Vico, "ngeke ngite ngi-
phelele laha ngithi ngilinja ufati
notelefyo. Sotala embili." Kwase
kubhwa kuSindweni yona, loku

ingana nyafa nje! Kwase kuba
usindweni, ke. Wabuze waphila.

Mbabazi: Watalwa usindweni eganwe
yilidikati Mamhlanyawo. Baba-
bata bakacele sindweni ega-
nwe yilidikati.

Zavunja watalwa watalusindweni emu-
de enemihede nezimicondo
emncane sengathi yinja,
eyinombatana.

Mangophozo. Yinombi. watalwa enesipho-
nganesikhulu. Ingavumi kama,
yitinjaba takukhalala kuphathwa
wunina.

Gociya. watalwa enencegela kamwe
nesiphongo. Mehlo ekengocini
kwase kutshiwa uGociya.

Mpofu. Kwakutshiwa uMpofungeku
tekeba. Watalwa ngamdlange
yise egwate imofu (impofu) in-
yamatane.

Mbulawa. Kwathi esebomvana kwa-

649 22

K13/27

ngena muni ephathe sibhwehlase
mofu (mfufu). Ingane yakhateka ya
khala yashona lukhakhayi ekhathi.
Kwasita yise ka mofu yena ayenaso.
Wayshuncisela ngase ingane ya-
hlada lenje inyoka iyiligwebu.
Yasinja. Kwasekuthi wa umbilane

Ngawushe Kwathi mamofu eyilikele
lake moneni ngoba wona
amnyama, watala ingane
nehlophe, yefwana nematele
ake ngawusheni. Kwase-
kuthi wa lengane uNgawu-
she (ufwana).

Moneni Kwacambwa ingane ngesikhathi
sekhohlukana kwematele. Sind-
weni wathi banemona mangabi
bethi ayike ufati wake bethi uzili
dikatu. Bamshiya umzumbi
ke. Bathi sala, ke, wena wake
moneni. Thina ngawushe siya
chubeka.

649 K13/27
 Samu. Sindweni watala irigane yaba m-
 nyamana yaba yimagwegwana
 sengathi yilikula wathi usamu
 mabe.

Nuna wate ukhiphelwa irigane
 izabile nje ingavumi kuphuma
 Silima.

Watahwa emkhulu ngesimanga
 mivingqi lena yelekene nje. A-
 tange abohle loku tingane titalwa
 tintinkulu tibuye tibohle nje. Kwa
 sokuthiwa u Silima.

Matafula.

Watahwa ngamdlange belungu kaje
 befike kasinjweni nelitafula ba-
 beka tincwaji tabo bishu mayeta
 sinjweni nebanu bahe bethi ene
 "Phenjuka ni ngoba umbuso we-
 litulu usonjele. Lahlani gwayi
 nelijiki nesithembi nikhethe
 ayosi." Sindweni yena aphenji-
 kanga kojwa bosamu nasilima
 nambulawa rebafati, nala-

bamwe nabaningi lenginga kobabali
 baphenjuka. Kwathi laba lengiba-
 balileyo bato baba yibefunjisi.
 Liqonga lesuka ngamdlange kwe
 matafula lawo. Yatsakaka leyo
 mbewu.

Venge. Watalwa banu bezula. Be
 dinga lisu. Bevimbetelwe yiba
 funjisi. Bethi abakhole. Live
 lathengwa esheya kwathiwa e-
 lebafunjisi. Boho laba phutayo
 kuhle bayeke. Balahle gwazi
 nesithembu. Watalwake lofwana.
 kuthiwa aku Venge kwedeke
 loku. Kwaba uVenge ka.

Siqongqwane. Watalwa yise ebada
 siqongqwane sekuvala mgodi
 wekudla. ngoba kwase ku-
 bulwe. Bamtshela kwekuthi
 ufati ubelethe isiva. yena
 esabada siqongqwane. Wa-
 yesethi, ene, lesiva yami ku
 toba usiqongqwane.

zuke. Kwathi ngekhathe kwana-
mabili masuku, bamu be-
lele bohe betha zuke, watala
ufate. Bavuswa yisiva isihala
nje, kwayihona bephaphama.
Kwasekuthiwa uzuke.

mfanyana.

Wayetibula nina babuta bafati ba-
thi "Ku wumunu muni?" Wathi
ku wumfanyana. Kwasekuba
umfanyana, ke.

ziphathe.

Nina waphekiswa ephethe le-
ngane ibovwana. Wathi laha
etshi, ene, "Ngokwedenjani ku-
phuma nengane lengane
kangaka?" Kwathiwa "Wotipha-
phatha, nje. Umuko ufati no-
wehlulwa yungane yake. Kwa-
sekuba uziphathe, ke, ingane

Ji! Kwakutinglewa. Yise washaya
liphithi. Weda siga sekutinge-
la wathi, "Ji!" Uthe esasho

649

26

K13/27

nyalo bafika bafwana la bebekaje
 besenga. Bathi, "Wena ulibele yi-
 kutshi Ji! Njona, uvile nje kwe-
 kutshi ufati usekutalele inombi
 ehaya? Wejabula! Bethwala liphithi
 lahe, bagojuka naye. Kwasekuba
 u Ji leyongane.

Nomandosi. Watalwa walanda i-
 swebu yandosi kwasekutshi-
 wa u Nomandosi, ngobayino-
 mbi.

Ngawu. Kwatalwa komelele
 kukhala kubi. kute ku-
 tshi, "Ngawu, ngawu, u wa
 ---! Kusho kute kugaga-
 theke. Kwasekutshiwa u-
 ngawu.

Nganyana. Mnganyana Nganyana Maganyana
 Yisidlaliso nje sengane ye
 - nombatana lesa, esite sivu-
 shwe sibe yilizama. Asi-
 nasici neze.

Bantshi.

Yise wanikwa yibefundisi libantshi
lelimnyama kwatshiwa ayambe
eshumayela. Ufati wayesetala
Bantshi.

Patsha watahwa ebovana ekhuluphele
tikhathi tinetyingqi netibovu,
songathi utogkuma. Wayeseca-
mbwa, ke, kuthiwa uPatsha.
Emuhle lomunw.

Khabingwe. Yisembulu wabulala ingwe
kutingehwa. Yesuke yedhula eti
nyaweni tahi ceje wayigwata
Wayesetala ceje ufati, kwathiwa inga
ne leyo yefwana uKhabingwe.

Thembani

Nina wayesemile, uthe engageqwa-
nga, wabuye wabona esekhulelwa
nje watala ^{upwanwa} ~~ufwana~~ wayese muetha
ngaligama.

Jana. Nina wejabula kabi etele
 lisenjana. Ngoba kubaru
 uma ungamtele ufwana a-
 wulutho. Lifa laho lodliwa
 etiveni. Kwamwenelisa, ke, kwe-
 -kutsi ene ligama lenwanwa
 uJana.

Zilohwane. Wayeyisikhali. Elolotelwa
 ngempela. Silolotelo sahe
 Wayelokw kutshiva zilohwane
 Zilohwane! Kwate kwaba u-
 zilolwana, ke.

Dibandlela.

Watalwa utico sekuphunywe
 eShethe. Uyena elama Sindweni.
 Phela kwakuye kuyambwe ka-
 ngane kihlahwe. Nyalo kuyamba
 yambwe kuhlahwe. Urwanwa lo-
 kwatshiva uDibandlela ngoba
 babedida tindlela bephambanise
 la mikhuhlane kamwe neyosi
 Ishaka. Ngoba nakuye babe-
 phume ngekwesa phela.

Magaye. Umafungose wema Cele, litibulo
la dibandlela. Wohe munu no-
yilicela lemquba umuva ngoba
afunge Magaye wa dibandlela!

Maganga.

Watalwa emzumbe ngetihathi te-
befunjisi befikile, beshaya mithetho
yabo yekuthi banu mabaholwe
balahle lijiki, nesithembu, ne-
kubema. Watalwa ke lofwana
Wathi magaye, "Safika simaga-
nga, sesiyamba sesimabohlo."
Ingane yase iba u maganga
, ke.

Nqumela. Watalwa u Maganga. ngesheya
kwemzimkhulu. Ekhala ngeku-
thi yena wayetohlala njena
emzumbe kokuba wayesehlaka-
niphile. Kojwa wanqumelwa
wuyise. Yena ebebathanda nje
belungu. Nelijiki wayetolilahla
nagwayi, nesithembu, atihlalele,
phoke, wanqumelwa uyise Maganga

Mkhokheleli: Ufati wayesca kelwe. Ufati
walanjelwa inyanga. Yayiphhe-
njula ingane esiswini, yam-
khiphela. Kwakuyisiva. Kwa-
thiwa uMkhokheleli, ke. Inga-
-ne ya Ncumela.

Luthingo Watalwa uMkhokheleli. Uthe
ufati ebelethe, waphuma eyo-
geta tikhundla efuleni laha
kuphutekora luthingo lweyo-
satana (Rainbow). Wabucika
mabele. Ufati welaphwa yinya-
nga yashayelwa iyomo. Inga-
-ne leyo yaba uLuthingo. Nayo
yamincika tilonja temnyama.
Ngoba yayincela phela. Inyanga
yabelapha nenina baphila.

Ishiwo.

Watalwa uLuthingo. Ufati wa
yethandiswa inyama yeyuku.
Wayesefiga iyuku yeminatala
ichamisele. Wayibamba wayi-
-nquma wayishujisa matinyane

wayiphikela elawini wayidla wafihla
inede ethi owudla ngakusasa.

Matinyane akhala efuna nina
ethi tshiwu, tshiwu. Ninatala wabo
-na kwekuthi iyuku ayiko. Wafuna
, wathola magubu efihline. Wathela
umyana. Naye wafuna elawini
wathola unede. Bambuta msha-
kazi. Wavuma wathi ubethandisa
kwathiwa kuhle ayilande kubo.
Wayilanda, bamnika sikhukukati.
Ingane wayitala ceje yaba umshiwu
liga ma layo, Ufwana lengane.

Mhabula.

nina wawe wayethanjiswa lijiki.
Wabambwa ephuta luhamba lobelube-
kelwe ninatala. Laha esalubeka kasi
nje, ingwebu isancandile enomwe-
ru njengemadivu. Bambuta. Wathi,
"Bengithi ngiyahabula ngibona ing-
webu ikhikhikela kasi." Ingane wa-
yitala ceje yaba umhabula ngwebu
kuzingane yefwana. All typed.

K13/2

649

32

all typed

Ntunjana watalwa ngamdlange, zulu eberimbetele, ethi ene utobulala kulowo muti. Kojwa yise ne-nina. baphuma ngembotsha na Wathika, ngamdlange etalwayo kwathiwa lowo fwana, ene, u Ntunjana.

Ngubo-watalwa u Ntunjana. Ngoba wasuke wathika jadewabo wa mbatha ngubo naye. Wamweda upati. Uthe kokuba ahulehwe wena naye ebaleka kubulawa ka malandela wawela luthukela watala ingane bayicamba ngokuthi u Ngubo ka Ntunjana.

Msabala

Watalwa u Ngubo sebewele luthukela. Basabalaka ne-live. Kwathiwa lengane yefwana u Msabala lothethu njengenye ehlanga beta ngoboti welu kwandle (Luthukela)

649

33

33

K13/27

Wela - watahwa u Msabala. Ngesici
sekuthi bona bawela ekubula-
weni kwa Malandela, bawela
ngengubo lenje yakotunjana
Ngoba bayeni besaba kuwela
basala ngesheya kweluhwand
(Luthukela)

Vumaznke.

Watahwa u Wela. Ngesikhathi
Zulu emlanjela ngebashokobeti.
Efuna ukhono wemunu no
wateka jadewabo wesa naye.
Wacale wabutwa kwekuthi si-
tukulwane sekhwabo sajabuka
kulive yini wavuma. Wabu-
ta kwekuthi Uyamwathi yini
umunu wa Malanjela nowca
najadewabo, wavuma. Wathi
la sebefunisisa kwekuthi yena
wela ave eyihutalo lwalabo ba-
nu yini. Waphika esesaba
kufa. Wathi aji ubeva nge-
nja ba naye abati. Bathi kani

13/27

lomumu uVumazonke, uteda silima
kavini uhlaka niphile nje. Be-
dhula njalo. Ufati wasale wata-
la Vumazonke.

Lusizi watalwa uVumazonke ehlophe-
ka. Nyambe ethubeleta. Sebetibita
ngesibongo sa Msabala. Befunwa
ngesibongo sa Zulu kuthiwa ka-
tobulawa. Batifihla ngempela.
Kuloco khathi ufati watala Lusizi,
ufwana.

Fasitele watalwa uninina engeni e-
muhle. Wathi ufwana nelifa-
sitele lahe laha etibuka kona.
Isodlanyawo.

Watalwa enelunyawo nolu-
beke eceleni. Kwasekuthiwa
uGodlanyawo.

Kanduba kube kona lesibongo sa
Msabala nje lesithi: - Ngubo ka Ntu-
njana! Msabala lothethwa njenge-
nyeni. Hlangabeta uMgobozzi.
Bapeni behluhwa yikuwela ka-

sala ngesherya kwehuhundle! So Ba
wela bo moabala ngenqubo nesje
yako ntunjana.

Ndlukayivalwa - wayetalwa uthakathi
kuthiwe kumshakazi ste
angangeni hona. Kwathi ku-
ngeho muru waya kongena.
Wafiqo kugqele tihloko tema-
joda. Waca nesiso wayotabla
ekhwabo. Ufwana namtalayo
waba u ndlukayivalwa, ivalwa
ngemakhanda emajoda.

Mashiyi.

Watalwa u ndlukayivalwa. Wa-
thi ngamdlange esala kuboni-
swa ingane yake, wathi, "Aha
! Ingane yami inemashiyi la-
mahle lafana nawenyamatane".
Kwasekuba yiligama lahe njalo.

Bungane.

Nina wayemuka njalo, ebala
- ka kusila. Eloku esila njalo

649

36

36

K13/27

kudla nangakwati kwekuthi ku
dliwa nini. Kani kudliwa yi-
tilwane. Bathi sebenlanjile ekhwa-
bo, bafike bathi lofati unema-
bungane. Yiwona lawa lamu-
mukisayo. Watala Bungane.
Mthimkhulu.

Watalwa uBungane. Syinyanga.
Kukhona nthi lombulu. ehlatini
laha babeye bahlangane hona
esuku netilwane tabo, betohlala
kwekuthi nohla kutohlasehwaphi,
kohlasehwephi. Kwathi, ke, ufati
esikwa esuku, kwafuneka imbele-
kisane. Bungane engeho. Ufati
waka wabayalela wathi abaye
kombita. Ukehlatini emthini lo-
mbulu. Nempela bamfiqa hona
ehleli nebathakathi. Bacela im-
belenkisane. Wayamba wayeda.
Ufati watala Mthimkhulu.

Wadebe.

Watalwa uMthimkhulu. Esonu

banu bethi, "Hawu! Kani na-
 mthimkhulu u hodoba wenyanga
 ! Wefuta yise Bungane! Wayese-
 -tala (Hodoba) Hadebe. Inyanga
 leyulu.

Lokoza.

Wayeyufana. Emehlo namanca-
 ne elokoza ekhathi kwesiphongo.
 Kwabe sokuthiwa u Lokoza

Hlikihla.

Wayetahwa u Hadebe esebacedile
 banu. Kwase kuthiwa u Hlikihla
 Kojwa Hlikihla atange abe esa-
 thakatha yena. Waba wumuntu
 lolungileyo. Wayengasawati ngi-
 sho nemakhambilawa ekwelaph

Sende

Wacambwa ngekugenda. Kunokolo-
 ta. Watalwa ngemwaka nokwaca-
 lwa ngawo kunokolota banu. Kani
 leno kaje ingatiwa. Kwase kuthiwa
 ke ingane leyo yefwana, ene, u sende

Nobala.

K13/27

Wayetelwe ingawona mmokoloto. Kwathi ngamdlange tingane tizisiwe, kwa fike kwabakwa magama ebanumtane tingane tabo netigendwayo. Labanga tinokololanga baya kobophwa: Be-
bakwa u Nobala. Laphuma laho ke ligamu la Nobala.

Ncishuyise.

Mohakati waggaga cije wange-
vani nebatalu berjoda. Watiphe-
kisa engaphrekuswanga. Waphe-
ka wadla nerjoda yake. Aba
esasihpha sitcha seyise wadla
wamncisha. Yise wacamba in-
ngane yerjodana wathi uNcish-
uyise.

Nkosi.

Yilitibulo la Wathi ku
ba ufati atibule ngefwana, we-
va cije yise wengane wathi, ene
"Iyosi yami ke leyo." Kwaseku-
ba u Nkosi.

~~Nkosi.~~ Watalwa ngesihathi litulu li-

649 39

K13/27

phenyula u moya wemzansi, luhlo-
ngoza imvula. kwase kuthiwa
ke, ingane umzansi. (ufwana)

Sariwana. Saliwa.

Nina wayegane esithembweni.
Yena waliwa yinjoda. Waye-
setala injodana. Wayicamba
ngekuthu usariwana ngoba
yena uyeyiwa. Labamwe ba-
yicamba ingane! bathi usaliwa

Mandoyo.

Wacanjwa ngesici sekuba nina
wayethanjiswa yise. Ihlidiyo ya-
ke ihlala indenga. Wayesetala
Mandoyo, ke.

Lekwata.

Nina wayenelulaka ehlala e-
(kwatile) thukuthela, ethetha. Wa-
yesetala ingane yefwana yaba
uLekwata.

Mgwaga.

Nina waphambuka emgwacweni
watala ufwana. Inimba yamfika
esathu usayamba emgwacweni

Tiligi.

Irimba yamfika nina ephuma
kothenga tiligi wabeka kasi tiligi
wapambuka watala ufwana. Waya
chaya esethwele ngane wawu-
shuya tiligi. Ligama lengane la-
ba uTiligi-ke.
ndleleni.

Wathi nina esayamba endle-
leni, wayesekhandaniswa yiri-
mba. Wayesephambuka atala
ufwana.

Hlathini.

Wathi nina eyothota ehla-
thini, waficwa yirimba wa-
tala ufwana. Washiya tuni wa
goduka nengane.

Zinkuni noma uNozinkuni.

Nina usuke ethi uyotho-
ta abe sefike esukwa yirimba
Imyake. Abeke kasi tuni
aphambuke atala ufwana
kuba uZinkuni. Inombatana
ibe uNozinkuni

649 41

41

K13/27

Zinkumbi noma Nozinkumbi.

~~Wazalwa ngekufika kwezo~~

Watalwa ngekufika kwetumbi

~~18~~ tekucala (1897). Ufwana uba u-

Zinkumbi. Inombatana ibe u-
Nozinkumbi.

Nkasa Nonkasa.

Watalwa ngenkasa yetumbi

tekucala. Ufwana abe uNkasa

. Inombatana ibe uNkasa

Sikhonyana Nosikhonyana.

Wacambwa ngasona sikho-

nyana kukebetwa kwaso

dehwe. Ufwana abe usikhonya

na. Inombi ibe uNosikhonya

na.

Siyumba.

Watalwa ngesihathi isimu i

Chumile. Inetiyumba neti-

-ningi. Siyumba yilombila

nofike uthi wena makube yi

sikhwebu. Uwugence ufula.

Uthi uyawufula ufile kuthugul

-a moida nomnyama bunqekho mbila.

Wehle, wayetalwa wumumw ejacile.
 Kuzumathambo. Naye wata-
 la ingane leyimjobuhuka
 nyengaye. Mathambo elunge
 lene. Ingane yefwana kuwa-
 sekuba uwehle.

Joliphasi watalwa ngekufa kwelomo ku
 kucala. Labamwe kabekitwa
 ngekuthi u ~~lad~~ utandaphasi.
 Lokuya kufa kwelomo lokwa-
 ka nga 1898.

MaBunw, NomaBunw.

Batalwa ngerri yemaBunw.
 Ufwana abe uMaBunw. Ino-
 mbatana ibe uNomaBunw.

Mzingelwa.

Watalwa ngesihathi befuna
 kubulala yise ngetanda
 noma ngethi. Kojwa wasu-
 ngubala, abate bamtholela

MaHedeni

Watalwa egula kabi. Kwayo-
 buwa, Inyanga yathi abame

laphe (ngethi) ngamahedeni. Wa-
sela phwa ngawo wasinja.
kwase kirba u mahedeni liga-
ma lahe lowo fwana.

Dumuzela.

Watawa baru betuluma
kwekuthi nina uyaphinga
nesisu lesi akusona senjoda
yake. watala ufwana.

Ganoyo.

Kwesukela esidlalisweni, nye
silobelo sekuthi gane (ingane)
kwasekute kuchuma ligama
lahe lofwana. Waba u
Ganoyo.

Nyoluka.

Wathi nina enyoluka sisu
wanyoluka nekudla waku-
dlela elawini wancisha ba-
ru bemtini wadla yejwa
mangabe kudla kumnandi.
Bamcambela ingane yake
bathi ene uNyoluka. iwufwana.

Qedela.

Nina bambulala ngemweco
engakasinyoliki sisu. Wela-
phwa wasinja. Wasinyoluka
sisu. Uthe kaha ese totala
bamfaka uphupho netibobo.
Kwabulwa, kwavakala kwekuthi
ubulewe uyena lowo lowaye-
mbulele kucala. Useyamceje-
la. Wayesetala Qedela.

Zibi.

Watalwa ceje wagula wa-
bangwa netibi leti. Kojwa
welaphwa wasinja. Ufwana.

Mini.

Watalwa emwini lithe ga.
Ufwana.

Ndoda. Madodeni.

Wathi ngamdlange etalwayo,
kwathiwa kutehwe injoda emajodeni.

Lubenjana.

Watalwa kuhlabiwe. Kuthe se
kufunwa lubende lutorikwa

bafwana, alwate lwatholwa. Kwa-
sekuwakala kwekutshi luthathwe
yisakwati, salwosela mshaka-
ti. Sibonga ingane. Ngoba waye
thandiswa lubende. Ingane ya
se iba u lubenjana.

Mvula, Nomvula

Watahwa lina lithi Mihli. U-
fwana u Mvula. Inombi u-
Nomvula.

Shesha. Nokushesha.

Nina wayengabambwa. Waye
sheshelwa mangabe ebeletha.
Inimba yabe yayikeduze.
Ufwana abe u shesha. Inombi
u Nokushesha.

Ugugile. Salukazi.

Bahleka nina etoshada bathi
ugugile. Watibula ngenombi,
Ihe u Salukazi, noma ibe u Ugugile.

Masimani. Mshakati wafike waphuta
magula. Wetha amadi. Kwathi
sokuvubwa, nasi abe seyinja-

vunjavu. Bathi bayadla banu
berntini, babekala ngekuthi, Awu
! yimasi mani lawa? Wathi
ngamdlange ebeleha, watala
inombi. Yaba u masimani.

Jaheni

Mkhongi wakhonga wakhonga
, abamnikanga kucwisa. We-
suka ukhwemwana watikho-
ngela. Bathi ujaheni? yemithi
yini inombi? Wathi ukhwe-
mwana ngijaheni kugcagca. a-
yemithi inombi. Bagecagca.
Batala ufwana waba ujaheni.

Mhlunga.

Ufwana. Watalwa efuleni. Nina
ethi uyoha madi emhlunga
(ufula) Wasuke wathi kokuba
abelethe, washiya kasi imbita
wabuya nengane yefwana.
Yacambwa ngekuthi umhlunga

Kayizili.

Mshakazi wasina emtini wafike

atē awahlonipha malungu emtini
 njengethetho wemuna noqagcileyo
 laho ehaya. Watala ufwana. kwa
 -thiwa u Kayizili (benombi).

Mabengu. Bengu. Nozibengu.

Wathi nina ngamdlange egga
 gqayo, lesusa umoya lanetha. ku-
 be sokuthiwa wadlala dobe enke-
 dweni. Useyothi noma ethi usu-
 sa muphi usebedi libenguze
 umoya. Ufwana u Bengu noma
 uMa Bengu. Inombi u Noziben-
 gu.

Msipha.

Watholakala ngerhlanhla. Nina
 wayesaba. Kuthi mangabe kusuka
 inimba acirise luzwani lolu-
 -huku. Kani lolutwani yilona
 luphethe usipha lowekhama
 ingane esinyeni. Basheshu
 bamwelamela. Yesuka ceje i-
 nimba, bambamba lutwani.

Bathamblisa msipha. Yataleka
 ingane, atate yeklameka all typed

649 ⁴⁸
Nondlela, Ndleleni.

48 all typed
K13/27

Kusuke kuthe kuyambwa indlela,
ufati wesukwa yinimba. Yamjaha.
Wacheduka watala ingane.
Yenombatana, uNondlela. Yefwana
na uNdleleni.

Mabaleka, nokubaleka.

Usuka etalwe ngesikhathi kuba-
lekwa. Athi nina ethi naye
uyabaleka, akhandaniswe yi-
nimba. Atale ufwana Mabaleka
mangaha kuyinombi uNoku-
baleka.

Sikobo.

Wathi nina ethota ligogo
lekumbeletha wafiqo sikobo
ehlathini. Wabaleka engasati
kwekuthi esani. Wabita majoda
afike athi esokhozi. Ingane
layitalayo yefwana yaba u-
Sikobo. Lelimwe ligama layo,
laba uSokhozi.

~~Ngadhozi.~~

Ngilazi.

Mshakati wasina ceje wahlakula
masimvu lanengilazi. Wate wa
beletha ehlakula ingilazi iyilu-
khokho nje. Ingilazi wutshani
lobwenabayo buyambe bweda
madolo bumile timanje. Eukha-
nganise bube yilukhokho. Waye
camba ngablo gama ke ingane
yake. Ufwana. Nohlanje ke,
ngilazi angasho nekuthi ingane
yihle ifwana nengilazi yelifasi
tele.

Mziwabanye.

Injoda yafelwa ufati ebeletha. Inga-
ne yondliwa ufati wakunomum-
we muti. Ligama layo laba u-
Mziwabanye.

Ntombikayise.

Washiywa unina etelwe. Wabe-
lethwa uyise. Wayesemcamba
yise ethi uNtombikayise.

Ngidlami.

649⁵⁰

K13/27

Isimu yabe bayithela tomo ivushile
we. Wathetha wathetha, wayese-
buta ethi, "Ngidlani, ke mina?"
Kuthe ngamalange mshakati e-
beletha, watala Ngidlani.

Ishapha.

Yise wayesehluphile echwephesha
balokatana bebanewabo esho ne-
kuthi baphika kudla kube lu-
hlada. Wate waganwa bathi utsha
phile waganwa naye.

Zulu

Wacambwa ngaleli neliketulu.
Leligama laliconje kuthi ene
uphakeme ngetulu kwebanu
bohe.

Qwabe.

Babelamana kurina bena-
Zulu. Zwabe eyinombulu.
Kuthi qwaba yikuthi uyeywa
(Nempela wasala yeywa. Nina
weluka macansi wathengisa.
Waholelwa ngeyomo nehlophe.
Wayipha lomncane, Zulu. Wayi

- sisa enduneri: Yanja leyomo yem bathisa ligcaki ngetomo netihlophe.

Uyabuta Zwake uthi etika bani letomo. netingaka netihlophe? Bayamtshela, etazulu, wefuyele enduneri, wefuyiswa unina.

Athukuthela Zwake, apha-ke imi iyobulala zulu nenduna nenina. Kubonakale kwekuthi liningi lebanu lithanjazulu nenina nenduna.

Kwenele kwervakala nje, liningi lebanu lathutha nazulu bayokwakha kazulu. Netomo letihlophe tathola ligama lekuthi uNyoni kayiphumuli. Ngoba Zwake aphumulanga ebona nina emgodlele imbokodwe wafuyisa zulu emncane.

Zwabe wasala kasi yejwa qwaba.

Zulu wangenisa sive nesasihona sakwa Dubolo lwenja

649

52

K13/27

Salwa samwehlula Awabe. Saba yima
Zulu.

Gumbi. Ufati waAwabe wemithra
watala maphahla. Lelimwe la-
ba uGumbi, lelimwe laba u-
Pahla. Kuthi Gumbi yikuthi in-
gane yayihleli egumbirini.

Phahla.

Kuthi Phahla yikuthi liwele.
Gumede.

Kuthi Gumede kuthi welama
mawele ligumbi lelider (gum-ed
) lelalala Gumbi naPhahla.

Hlophe.

Watakwa uAwabe. Ebabata
tomo netihlophe netefuyiswa
Zulu wunina. Waseyamba
nato wayamba rebukhosi bahe
(ngitobuye ngiyichube le yakathlophe)

Vamindaba.

Yise wayeyilibudabunda lemlisa
Ingane yake yefwana kwaba
uVamindaba ngoba yise eyili-
gaqu lekukhuma.

Mazinnyane.

Nina wayethanjiswa inyama
yeyuku. Wabulala iyuku yerina-
tala iqhamisele. Matinyane asala
wojwa. Wabambwa. Ngamdlange e-
belethe, bacamba ingane yabe ye-
fwana bathi uMatinyane.

Mkxhethwa. Nina wenjoda neti-
nombi tahe tatiphaka tidle
lokumnandi timncishe msha-
kazi esayosebeda esimwini.
Uyafika sebegete ma timbita
besula milomo. Wedlula
wewa. Watala isiva yabe
wathi iwu mkxhethwa.

Nakiwe.

Yinombi yatalwa umshakazi
esehluphekile bemnake nge-
kumbhaka kubanu baburye
banu bamtshela.

Gabane.

Ufwana. Wacambwa ngeli-

649

K13/27

54

bele leli nelifuphi nelithela kahulu
 . Ngalowo mwaka, ayevumile ma-
 -bele ekhwabo. Kwase kutahwa
 ingane yaba uGabaner.

Mretshwa.

Bafowabo bamfindela licebo
 yise walofwana, befura kum-
 bulala ngoba eyindlalifa. Wera
 . Watala Mretshwa.

Pitiya

Wayemnyamana emncanyanya
 na. Ifwana nelikula ngetihathi
 tekupa bukwa kwemakula ehu-
 luma nelulimi lolungatiwa
 epitilita nje. Ingane leyo kwa-
 sekuthiwa upitiya ngoba ifwana
 nebanu labapitilitayo (makula).

Gengqqa.

Watalwa emncane enehloko le-
 yulu. Utimba umfuphi, Ihloko
 iloku ithi gengqqa, gengqqa. ye-
 na ewufwana.

Nombeka.

Nina wayelobolwe ngetomo lombeka. Ngoba inombi yaba ngeyomo yafuywa, yatala yanja. Dase ti-lobola ufati. Ufati watala inombi nombeka.

Ndindeni.

Ufati emithi wandindwa yitilwane. Kwabuhwa, bathi sangoma, bekuthiwa yihona kutophuphuma sisu. Welaphwa watala Ndindeni. Nosho kwekuthi tindindeni tona tilwane tahe, ngoba nazi ingane italiwe nje? Tejalile.

Dumba.

Yise wayenetimba nomubi edumba (evurukala) wayesetala Dumba. -Noma-

Nina babengamhloniphi. Bamane bamdumbe nje bathi wone kuthi nekuthi laha ehaya. Bangamhlebi nakumhleba. Bamtohele. Atale ufwana ke, abe uDumba.

649

56 K13/27

Badaza.

Nina wayeyimabatha eya-
mba ebadazela. Ingane ya-
cambwa ngekuthi uBadaza.

Gebedu.

Kukabili. (1) Uyise wayegibela
ebusuku egabadula ngefene.

Noma (2) Nina wayepketula
uhlaba egabadula ngelikhu-
ba. Silima kahulu edlulisela
Bafati. Wayesetala Gebedu.

Mabutho

Yise wayesetela tisiva. wa-
-buye waphinja le. Waye-
sethi, "ngitele Mabutho."

Gundi, Gunda, Gundile.

Usuke etalwe engenanywele,
kuba songathi kaje egunda.
Kuba sokuthiwa nina wadla
inso yenyama. Yabe seyeswela
tinwele ingane.

Zizi.

Nina wantala emnyamano
khishi. Wayesethi ngitele li-

649

57

K13/27

zizimbane. Kwasekuba uzizi
ligama laleyongane yenombatana
khofoyi.

Watalwa eyisigadabeyana. Buso
bubadi bubufushane. Mekhwana
eshone ekhathi. Utimba umfu-
phi enemicondo. Bayisamba
ngesici lesoko, kuthi khofo,
khofo. Kwaba ukhofoyi.

Dumazile.

Wamitha nina eseyinombi. Wa-
seshadiwa yibafati. Tinombi
atabe tisasina. Wafike wa-
tala inombi yaba uDumazile.

Zondani.

yikuthi nisizondani? Inombatana
Mfaniseni. Faniswa Fanisile Fanisiwe.

Babethi uphingiwe. Watalwa
ceje wefwana nebanu bekhwabo.
Kwasekuthiwa mfaniseni phela
kwekuthi khawe efwana yini
nabekhwabo. Lomumwe uba
uFaniswa nomumwe abe uFanisi-
na Fanisiwe.

Phoshwana, Qashana.

Babeyimawele. Nomumwe waba uPhoshwana, ngoba emncanya na sengathi yinyonyana. Eyindilingana. Nomumwe eyiliqashana, nelihlana sengathi yinyama. Emncanyanyana naye.

Mazwiendoda.

Yise wayecikota ngekubuluma. Kojwa watala manombatana ojwa. Wate wajinga kwekuthi kojwa lamavi ahe nangaka ayosale e-hulumwa ubani loku yena anafwana nje. Wayeseyamthola ufwana, esejelile. Sifiso sahe saba esokuthi, sengathi kungedeka kuthi ohe mavi ahe lakehloko kuye ehlele enjodaneni yake. Nayo ibe yinjoda ngawo. Wayeseyetha ngekuthi uMavi enjoda.

Kwazi. Nokwazi. Sazi.

Yise usuke enekwati kwake naphumelela ngako. Noma ekweku-

thakathi; noma ekwekwelapha. Noma ekwekweda usekedi nothile naphumelela ngawo, nafisa songathi ungehliselwa kumanaha naye abe yisati. Inombatana yona iba uNokwati.

ncinci.

Yinombatana. Nina usuke ethi, "Ncinci! Ngate ngamthola jadewethu." Uyise ethi, "Ncingtate tabuya tomo tami lengalobola ngato nina wengane!" Libuye lichadwe ngekuthi "ncinci usho kwekuthi, "mntakwethu." asho kwekuthi, "Gugu lami."

Ntombi. Nombi. Nontombi.

Yimanombatana. Asho lemagama kwekuthi ngiyejabula ngoba ngiphiwe iNombi!

Gugu. Nomaigugu.

Yinombatana. Isho kwekuthi ngiyabonga! Ngate ngaliphiwa ligugu lami.

Ukuba
Ukubizile. Mangabe munu egcagci i-
yinombi yesati, afike aqhoshe-
le bamu emtini la enjele
hona, ingane yabe yinombi
bayicamba ngekuthi uSabanga
-ni. Ukubizile. Ufwana kube
ukuba. Futhi inombatana ibe
uThembani noma uThembeni

Themba nomathemba Thenziwe Thembisile.

Ufatu etibule ngefwana kuthiwa
uThemba ngoba siyethemba kwe-
kuthi kani lofati utosahela muti
Nangu isethe efika wabe etala
ufwana.

Mangabe kuyinombi, bathi,
"Kuyethemba kwekuthi lofati
utotala bamu. Nangu ethe e-
fika wabe etala inombi wa-
tibuyisa tomo letamlobolayo."
Leyongane bayicambe bathi iwi
nomathemba. Noma uThembisile.
Noma uThenziwe.

Sithupha.

K13/27

Yinombatana. Isuke italwe
 iyifuphi, futhi ihuluphele.
 Kani futhi kunesimwe sithathi
 kuye kuthiwe usithupha, nje,
 ingane isuke inekhuba we-
 kuncela sithupha.

Ngu.

Makhoti wasina bemthanda.
 Wanele kufika emtini, bam-
 hlanyanya. Bamgona. Be-
 bona ngoba unyeni wabe e-
 ngasenarina. Watibula nge-
 nombi ke, yaba uNgu.
 Lokusho kuthi, "Ngafika Kahle,
 Bangiphendukela. Bahlangana
 ngami bathi ngu!"

Danisile: Khathazile. Babazile khamisile
 Yinombatana. Iso kwekuthi, Mihuba
 yenina isisahlule thina bemtini.
 Sesimane sibambe unomo longe-
 dazi. Siyawuyeka longehla ngoba
 unemafunizilo.

volo. 649

62/13/27

Unwanwa usuke etalwe ngesihathi
kugundwa volo emagusheni. Yili
gama lefwana. Kani nenombatana
futhi ingaba utolo.

Thana.

Ufwana. Nina usuke egcage ceje
bamtohela bantini bathi kuhle ede-
nje. Wakweda, wathi ephakathi
bamkhuta bathi, "Ayi ungakwedi
loko, yedenje." Weda. Babuze ba-
mkhute njalo. Uthe esuka wayetala
Thana.

Musa. Nomusa.

Ingane isuke iyiyubu. Ithatha mehlo.
Ibuze isheshe ihleke. Ithande banu
bohe. Ufwana kube uMusa. Inombi
kube uNomusa.

Futhi ligama lekuthi { ^{Khuziwe} Musa li-
suke likhuta. Njengoba mhlambulwe
mshakati ugqagge ceje wephana ka-
hubu. Kuthiwe emtini, "musa kwe-
phana kangaka uceja kudla." Abe
sevela. Abe setala Musa nomama Khuziwe

Gigiza, Nukiwe

Kwakuthi kulehwe kube hona
tigi kandle. noma etulu kwe-
ndlu. Leno isoleke. Ngoba ke-
yikaje ingeho kusoga kabiko
mshakazi laba ehaya. Ngoku
yiloku kugigita. Banu bangar-
conji nekuba mshakati hhave
efike netilwane yini. Atak
inombi yaha eje kube u-
Gigiza noma u Nukiwe.

Siyu.

Leli, ke, lisha. Tingane netaca-
mbwa ngaligama, nonyaka ti
nemimwaka neyilishumi neli-
sonta. noma yimashumi lama
bili nga 1943.

Leligama lacambwa ngemhla-
ngano lowaba hona enatal,
wetisebedi. Wabitwa ngesingisi
kwathiwa Industrial Commercial
Union (I.C.U). - Banu, ke, hona
batala boSiyu. Bafwana.

Gemfe.

Ucambwa ngeligemfe leli neliye
lishaywe yibafwana. nelediwa
ngemhlanga likhale lithi fwe,
fwe. Munu mangabe kuthiwa
uyiligemfe ^{kusuke} kuthiwa akubo lutho
kuyena. Kufwana nekuthi wakha
-hlelwa yilikhashi esifubeni kwa
-sala ligemfe likhamisile lithi
fwe, fwe. Leso sici sisuke si-
phawubwe kunina wengane.

Magidigidi.

Kusuke kujatshulwa kuhlekwa
ufati etele isiva lehle lihlu-
luphelelyo. Noma. Usuke efike
ate ashesha bunyoluka sion. Ba-
-mhleka bunyumba. ake setala
Magidigidi. Noma. Shade
ceje mshakati bafike bangona
emini. Wayesetala magidigidi
ethi ake bahleke phela isini
yabo.

Ndluzabanye.

649

65 K13/27

Wafelwa ufati washiya ingane.
Wayeseyambe ekhedama nengane
etindlini talabamwe kafati.

Diniwe.

Usuke esekhathela yikuhulumana.
Ihlitiyo yake isimnika nye, kwe
-kuthi utotala ceje atiphamele
indlu yake. Ingane, ke, yenom-
-li ibe uDiniwe.

Fodo.

Ufwana lomfushane neqala wa-
-ke umfushane.

Lwanyana.

Ingane isuke italwe iyimbi so
-ngathi yisilwanyana. Iwfwana
-na.

Nozibungu. Nomazenze

Usuke etalwe nina engu
gandayi. Banu sekephelile
bedlwa yitibungu. Ngaleso
sici nesediwa wurina, ingane
yake yenombatana bayicamba
ngekuthi uNozibungu noma
uNomazenze

649

bb K13/27

Voyizana.

Ufwana. Wacambwa ngemadi ase
sidakeni ehla neMzimhulu ngaka-
madonela. Simuncu lesosidaka.
Sinasawoti. Tomo tiyathanja ku-
phuta hona. Ligama laso uVoyizana

Mshweshwe.

Watalwa ebusika. Kwushweta umoya
lobanda uhleketē mathambo etim-
beni. Ngaleso sici, ke, ingane ye-
fwana ingaba uMshweshwe.

Sishweshweshwe.

Watalwa ngesihathi sekucala kwe-
kuchamuka kwe mavayisikili.
Kwakuthiwa ayitishweshweshwe.

Hlafuna.

Watalwa endlini beyephanyo. Kudla
kungesuki enomweni. Siyambi
sifike senyulelwe. Wacambwa yisi-
yambi sathi ene lengane itoba wa-
Hlafuna ngoba kwala nina ebelethe
kojwa laba hona nabo abehluleki
yikwenyulela siyambi. Kuyahlafunwa
laha ehanya.

649.

67 K13/.27

Mudli Midliwafa.

Yise waleyongane usuke eyindlalifa.
Kojwa jadewako agane, alobolwe.
Kojwa indlalifa yehhuleke yikum-
thengela imahla leyilihingelo lahe.
neyekwembesa barnu nababelwayo
emtini. Leligama lisho kwekuthi
Wafica lifa limi lojwa. Watidlela
ate ahulumiswa munu. Liyakhala
leligama.

Zakaza.

Lisho kwekuthi yise unesineke.
Noma esegugile usekedi waha
nya weda, a wede kahle.

Mandondo.

Wacambwa ngetindondo netati-
fakwa unina, tikhehletele. Inga-
satihumuli noma kungasesona
sikhathi sekutivimula. Umuve
ngato mangabe eseta, tikhehletele.

Robesuthu, MOUTHU.

Nina noma uyise usuke e-
ncishana. Kungaphambukehwa
kwahe, ngoba ungafela emtango.

yitinyaba tendlala, kojwa kudla
kuba kugqwela.

Phephesi.

Wayelula. Amkhulu. Amukhe. Ri-
mofu ebusweni. Kojwa elula
kani ubefanele kusinja mangabe
umbuka. Lobuhula, ke, buyamba
nesici sekuthi ingane ite ibe yi-
luphephana njena yediwa wu-
nina uloku. evumela yise eca in-
gane incane ephuthuma yena
tohe tisuku. Ingane seyite yvela.
Iphethwe ngebunuku.

Bulindlu.

Ufati wayenganyoluki eggaggile.
Kwate kwelaphwa kwayekwa. Kwa-
yobulwa. Sathi sangoma uba-
mbwe abakasi. Kwashweletwa.
Wasinyoluka.

Uthe ethi uyatala bambamba
bakasi. Kwayobulwa. Sathi sango-
ma kwashweletwa ngembuti. Ba-
kasi babefuna iyomo.

Kuthe kokuba barhiphe iyomo

649

69 K13/27

ba wathethe, babule indlu, watala
ufati. Watala Bulindlu.

~~Nkani.~~

~~Nina waverenyani. Engevi miryalo
yentini wabe. Watala Nkani.~~

Shanela.

Kwaggagga mshakazi ekhuthole. Ba-
mbona labamwe bashakati kwe-
kuthi utobadlulisela, bangadla e-
mithi. Kwabulwa. Wanukwa
mshakati lomumwe. Kwathiwa u-
bethi uyayishanela lendlu ko-
kuba ingavuthi. Wehluleka.
Nina lowo ke, watala shanela.

Lahllekela.

Waganwa yilivila yise. Lekhuwa
-bo bahala bathi, "Tomo talahllekela
talobola livila. Ufwana lotelweyo
wayeseba uLahllekela, ke.

Sitshasami.

Watalwa unina. Waba muble.
Waba luhlata, weva. Wambulu.
Waba nesithudi. Wathandeka.
Yise wancamba ngekuthi usitshasami

649

69

Bangwukudla. K13/27

70

Mshakazi nerinatala babebanga kudla. Kuthi mangabe mshakazi ephekile, nerinatala apheke. a-be segceka kudla kwemshakati akubeke tici. Afune kubongwe kwakhe. Watala ufwana, mshakati. Ufwana lowo waba u Bangwukudla.

Nomasayidi.

Ngesihathi kucaliswa lidoloba la kesayidi (Port Shepstone) mshakati wagqagqa ceje wagqigqa hona. Kani unelishenje hona. Wabambwa yinjoda. Yamsolala. Watala Nomasayidi. imombi.

Sibangani. Mshakazi wagcagca ceje wanyoluka sisu. Waliswa unyeni wahle. aloku ehlupeka unyeni ebuta kwekuthi, "Kojwa sibangani loku sasithandana kahle kangaka na?"

Ntombiyeqili. Yise usuke ethakatha. Bmtini
 ,ke, athakathe nahona. Athia-
 ngatala ingane, bmtini ba-
 mwethel yona ngesici sekwe-
 da kwahe.

Mdeli. Yise walofwana usuke adela
 inombr lethanjwa yibatali
 bahe, wateka lethanjwa wu-
 yena.

Nyama. Watalwa ngamdlange kuhla-
 bwe inyama idliwa ekhwabo.

Mfanempisi. Yise usuke eyisilwane. Ufati
 lo, amshaye agijime naye.
 alingise impisi itobulala
 munu.

Ceku. Watalwa ngamdlange yise
 etholele inyoni, ethe, "Gweleje!"
 bathi labamwe, "Ceku!"

Nkani Yise usuke edaza iyani ne-
 nina. Nenina angatithobi. Ba-
 tale ufwana, abe uNkani.

649

K13/27

72 all typed

Khuzwayo watalwa uGumede. Ilamwa yimaphahla.
 Sibukuthela kabi kuthi ahlohle imi
 iyobulala Zulu lowathatha buhosi bwe
 yise Qwabe. Bamkhuzo. Ufati
 wabe watala khuzwayo, ke.

~~Ndayikayihlali (Ihlala ngamayandakazi) watalwa u-
 Gumede ngekubodla kwehlidiyo, be-
 mkhuta. Leligama lithi indengo ayi-
 nakuhlala, yekuthenga lifa laQwabe
 lebukhosi. Litomchuma nje, nge-
 nxa yemalandakazi lawo, bonyo-
 ni kayiphumuli, leto tomo neti-
 mhlophe njengemalanda latini-
 kwa wurina, Esikhundleni
 soba atinike lombulu utonika
 Zulu.~~

~~Mshaneli~~
~~Khuzwayo~~ watala Mshaneli watalwa uKhuz-
 wayo. Mshaneli watalwa ngesihathi
 indlu ka Qwabe iphuma itiyam-
 bela ke ngekuduba. Yashanela
 kohe kwayo yatiyambela.

Mahlobo utalwa uMshaneli. Sebeyambile ka
 Zulu. Lethwasa bephakathi nendawo.
 Balima. Kuthe laba lingenike hlobo

watala ufati. Watala ufwana Mahlobo.
 Kuthi Mahlobo kusho kwekuthi "Siyo-
 yambe siwadla mahlobo lohe live leli.
 Asiye kuhlala kasi. Solima sidu-
 la ngoba sidedela Zulu akuse
 kahle nerina, nemalandakazi ahe
 (Tomo netihlophe) nawedelelwa wurina.
 Donda watalwa u Mahlobo. Wasuke wavila-
 pha yena kuyamba. Wemba migodi
 wafaka kudla emigodini ngoba
 wayekutholile. Ufati watala ufwana
 waba u Donda.

(Yohé le kuseziyona inzalo yaBwabe.
 ngwayishiya ngobuye ngiziqhuba
 futhi).

Thembeni Yinombi. Nina wayefelwa. Uthe
 noma esetele lenombi yabe wathi
 iwu Thembeni. Okusho kuthi,
 "Ngethembani noma ngizitele le-
 lengane? Angethembe lutho ngoba
 tohe tifa titihle ngititile. Nalena
 ingafa nje."

Moolwa Leligama licambwa ingane yemunu
 labamsolayo kwekuthi uyayambaya-
 mba esukun (Uyathakatha)

Mgabadeni Leligama lisho kwekuthi banw baya-
mcambela mtali walengane bathi
uyathakata, noma uyaphinga,
kojwa yena akwedi loku. Ngakoko
naye uyatiphenjulela uthi uma
nimubambile mugabadeni.
Musani kumhleba

Mujojeni Kuserylona lelisho kwekuthi yise
noma wurina walengane baya-
mcambela bathi uyambayamba
ngasese engayambi. Abe setala in-
gane, ke, ayicambe ngekuthi ma-
ngabe nimbamba eda lemihuba
mujojeni. (Ufwana.) Musani kum-
hleba

Mlahleni Mshakati usuke ephute kunyoluka
sisu. Bemtini bate bamhlebe be-
sho kwekuthi uyingumba, wato
kwanjisa masimba emtini. Bafun-
ne kumcosha bethi unanabo yiko-
na etoteka ngoba tomo talobola
inyumba. Kuthi kuwona lowo
mkhathi emithe mshakati, atale
isiva. Bathi akube wusumuzi
athi mshakati, aji, akubem Mlahleni.

Zimeme Nina usuke eumitiyohu. Ephuma
nato tinjaba abuye nato. Kungeho
njaba la phuthayo kuyona.

Ingane lajitalayo ibe uZimeme
(Ufwana)

Mashomuzo. Yise wayedliwe utimba wa
mchucha. Welaphwa, wayiso
wasinja. Ngoku waganwa. Ba-
nu bamhleba enombini yabe be-
thi ingeke itale ngoba unyeni lo
wayenemashomuzo etimba. Yasina
inombi. Yatala Mashomuzo (Ufwana)

Gwayise.

Yise wayeyilichwebela gwayisi.

Nontshengula.

Watalwa eyinombatana, emilise
kwentshengula. Inciphe ngalesi-
ngedasi

Tholakele. Tholiwe

Yinombi. Yise wayehlalalundlalifa.
Engenabatali. Ehhupheka. Nefati wabe
wagqilatawa yindlalifa nemkayo.

Watala Tholakele noma Tholiwe.

UTholakele usho kwekuthi ene ino nengi
kase ngayifuna ngite ngayihola nohla.

Bangwe yinombatana. Lisho kwekuthi boyise
 nenina bacabuliwe inombi yabo
 labatoloku beticabulela yona.
 Nina wakhi^{HOMA}phwa eyigoduso yesiva
 nemwe. Wambanga wamhipha
 kuyona wasina naye. Ingane ke
 ibe u Bangwe (babangwe).

Bongwe

Kusuke kubongwe emtini ngoba
 mshakati utele inombi kwabuya tomo
 letalobola nina.

Mshakati^{HOMA} nenyeni wahle baye
 basine ceje bahlale kasi bangase-
 bedi. Badonse luthanyo luabo. Ba-
 sebedelwe wuninatale nezise we-
 njoda. Bathole ingane yenombi.
 Scambwe yibatali befwana b-
 ngesici sekuthi Bamosha saluka-
 ti nelixhegi bona batongile.
 Sitoke sibone kwekuthi inganyana
 yabo itodlani, Ake batonge phela.
 Ingane ke ibe u Bongwe.

Bonakele

Lithi bagangile banw bethi banga-
 khupha ufati wenanamini ngimtha-

nja kangaka.

HOMA

Kubonakele kwekuthi lofati uto-
tala tinombi tojwa. HOMA

Kubonakele kwekuthi ngitotala
inombi ngoba ngisikwe njenga
-mdlange ngitala inombi. HOMA

Kubonakele kwekuthi ngemithi i-
nombi ngoba mugga losuka
eya beni, wehle ceje wagoba edasi
nesion.

Siza kele ngisitakele ngathola inombi itongi
-fingqela misebedi HOMA

Licambwa umshakati eswabulela
majodakati ethi asitakala mfo-
wabo wawathathela libwe. Seku-
yiloko athwishika nje ngoba eto
-fudwa wumina? Woshi! Mame!
ncifi!

malezi

Yisilotelolo. Malezi zintombi! Malezi
zintombi! Malezi zintombi.

Ngoza

Ufwana. Yise noma wumina basuke
bezimavila. Kuthi mangabe

649

78 K13/27

kuziwa esebedini munu alibale
yikuthi nami ngobuye ngiye.
usebedi ute uphutho. Bemtini
bathi ngota ataleli (inyoni ngota).

Ziki Ufwana. Nina usuke egiliswe yikwe
mitha wabuya kasi. Kuthiwe u-
buthwe etibini asati nokuthi u-
nwanwa ophila yini. Ingane, ke,
ithiwe uzibi ngaleso sici.

Zaguga yinombi. Nina usuke ethole mwe
-njo eseshuqile banu sebenhleba
bethi zaguga thina! Ngeke isa-
yitala nezoywa ingane le.
Eve. Abe setala zaguga nga-
leso sici.

Mziyonke. Usina ceje mshakati ayambe
ehlala yohu miti le elwebweta
tinjaba. Aphume nato abuye
nato arove banu bemtini kube
nje. Atale ufwana. Bathi
iMziyohu ngaleso sici.

Vusumuzi usuke ufwana atahwa wayejwa
kuyise. Yena watibula ngesiva,
Ntonto Ntontonto,
Yisiva Ntontonto. Yinombi Ntonto.
Lisho kwekuthi ihlido yenina-
tala nyandenga sengati banana-
khe bangatala lokw yena watalela-
kasi.

Nokuthula.

Molokatana usuke ehleli ngeku-
thula neninatale. Ingenawo
usingo. Bemthanya. atale inombi
Bazicambe ngekuthi u Nokuthula

Ntombi mantombi Nombi Manombi.

Kusuke kuyinombatana. Batali
bejabulile baphiwa inombi.

Khendlelani.

Mshakati usuke esola kwekuthi in-
joda yabe icomiwe. Abe sekhendla
inando eyifakela ekudleni igule injoda
Kubulwe, inyanga inuke mshakati
ithi wa khendla enjodeni wayiholela
ngesince sahe. Yamnika uthi we

kubulala injoda yabe yihona etoke se-
dliwa yilowo nomkhendlelyo.

Bentini bamhlalise kabi msha-
kati bethi elaphe unanabo, aphile
ngoku. Aphike. Bathi wena wa-
wukhendlelani? Isinje injoda
itale inombi kube ukhendlelani.

Mtobozwa Mshakati washaza emuhle ebu-
sweni. Banu bambabata bethi
muhle. Wayesitakala. Walibala
yikuchanya. Wayeka kusebeda.
Watifaka sicefe kuninatala. Wa-
mkhipha wamphokisa kungesikha-
thi. Mshakati lowo watala
Mtobozwa ufwana.

Muthi Usuke nina amtalela ngakasi kwe-
thi. (Ufwana). NOMA
Nina usuke efike ephethe uthi e-
togqagga. Wabambwa walahlwa
lowothi wake. Wayeselala Muthi.

Boma Usuke etalwe eneyaba lezisisoma
(mubumu. Sibono). Yinombi.

Sibuko Yungane yefwana nehle kabulu.
Buhle bwerina neyise buphe-
lele kuyona. Ubabuka ku-
lengane.

Khabize Awusiti lutho mshakati noma
ungaboka mangabe ngi
comwe yinombi, ngitorji-
teka nayo nyengawe.

Ngilamkhuba

yise wayegila mihuba. Noma
nana wayegila mihuba
batala Ngilamkhuba-ke-

Ntaka, Nyoni.

Yungane yefwana neyimbu
lungana songathi ayinyo
ni.

Mansada.

Yifwana neyimingsangxa
ngeungedasi, songathi
umbubelo wenayiti

Bekinkosi. Wena linjela iyosi. Iyona
netokutshela kwekutshi yese-

njani. Leligama elefwana. Liza
 & tihulumma.

ntanyeni.

angiticoli kwekuthi ngamgane-
 lani umyeni wami. Tgeje
 lokuskegaleni wami.

Madakwadunuse.

Leligama liyatihulumma. Ele-
 fwana. Yise wayethi anga-
 jakwa ake sedunusa. Kuduna
 sa kwake wayejakwa eje atha
 nde sifatana ngemandla. Ake
 sethatha ufati, nje, wemumu
 naye ejakiwe amlale elubala
 yena eqabanga kwekuthi basi-
 thele.

Thembwase - Thenjiwe Thenjwase Thandive
 Yinombatana. Yise usuke e-
 nesithembu. Kuthi inanjokati
 itale ingane. Banakwabo bayi-
 canbe ngalemagama bern-
 bingqa.

Mbungamayaye.

Yingane neyilama yema-
 tibulo yefwana naya-

nyefutelewayo. Inombatana
kuba nNomlungamayeye.
Lokusho kwekuthi. Khulu ma
masinyane kungakafwa-
neli kwekuthi ngabe seni-
yahulumama. Sibe sesihlala, ke,
sisu sona nesingaliyo.

Majozi

Ufwana. Yise usuke ekaje ayesebe-
da eJozibele. Wathola hona ke ma-
lungelo ekulobola ufati wawe.
Ingane ke ibe nMajozi lokusho kwe-
kuthi, ene, kwekuba lalingeho li-
jozibele ngangingeke ngisine nalo-
munu ngitale ingane yami nehle
kangaka!

Cwengana

Ufwana. Boyise nenina balabla miya-
lo. Kuthi noma kuchamuka tino
letivusa lulaka, belulekane. Balablane.
Tihlidiyo tabo ticwenge. Base betala
Cwengana, ke.

Bongani

Ufwana: batali bahe bathola ingane
yefwana njengesifiso sabo, babonga.

matshana. Kucuka uthakathi wabulala batali e-
hawuka ebona beganene bebahle. Waba
bulala kwekuthi ngeke bayiphathe
ingane. Babula belaphwa. batala
ufwana. waba umatshana ngoba u-
thakathi wayelhu yimatshana ani
lawa langafi ngithi mina afe?

Sishafuzo.

Ligama licambwa ingane yefwana
ngesici sekuba nina yiloku afika
ngekugqagqa, aneliwa yikuhlala ehaya
uphuma engena emitini. uphume
nato tinjaba abuye nato akathi
vu ngesince ehaya. wati kuya-
mba ebwebweta kuphela.

Mona, Nomona. Leligama licambwa ingane yem-
shakati nofika ceje avise muti.
wekwabo. Kube sokuthi bemnden
babe nomona, babatonje bekwabo-
mshakazi. Atale Mona, ke. Inombi
uNomona.

Mkubhlane, nomkubhlane.

'Kusuke kuthi ngesihathi nina ekhu-
lehi, wadubulwa ukubhlane nowa-

te wabasolisa kwekuthi ngekugula
kwalofati ingane nemithwi ingeke
ilunge. Kojwa atale sihlantla
sengane yesiva noma yenombi,
Ibe seyiba umkhuhlane noma
umkhuhlane.

manoli. Watahwa ngesibathi kufike belungu
base Norway. Kwathiwa kufike
manoli. Wayesecamba inombotana
yabe ke ngaleso sisi.

Dufana.
ufwana. Watahwa emfushane,
nedokwana iyisimohlotana,
kuyiludakana lwengane neng
samukile.

Maluhiza.
Nina wayeyilithatha. Klulutela
njengelihwane.

Enkulu.
Nina wayeyilivila. Afwane avuka
ceje alale kasi athi ene uyagula.
Injoda ipheke, ipheke, yenele yephuk
abe servuka, zimondo, edla.

Nomasamaniso.

Watahwa ngamdlange yise ethole
lisamaniso enkantolo.

Nozikoti. Nina wayekhalisa emtini. Kuyiloku
kubona tigiqi labasola kwekuthi
atigqwalisi. Bemfanisa nelithanga li-
netikoti letibuye tisikwe tilahlwe ma-
ngabe seliphakwa lithanga lelo.

Ndungunya. Wayehlala yise edungu-
le unomo ngoba enonya
(ufwana lo)

Sobuza

Watalwa uNdungunya wacam-
bwa ngesiqi soba nina wa-
yebuza eyamba miti yohe
ephuma engena. Ufwana
wabe ke waba usobuza

Mowazi.

Watalwa usobuza. Ngesiqi sekub-
a wayemuje etalwa, emnqa-
ne ngetimba, eyililambalidlile
Kwathi ngamdlange ebonwa u-
yise wathi ene, ngitele lweswati
lwesiva. Kwasekuba yiligama

laho, ke lekuthi uMswazi.

mumbo

Watahwa uMswati. Wamtala nge-
khuhlane nombulu wetisu
lowakitwa ngekuthi yimbo. Wa-
-yese mutha ngawo ke, ethi
uMumbo.

ngwane Watahwa uNdungunya. Wa-
mcaraba ngesiqi sekuba
Wathi yise ephuma kodoba
ecwebeni, wagola ingwane
(inyamatane yakelwandle lemi
nedenede) wafika nayo ehaya
ngamdlange ufati etele ufwana
kwasekuba uNgwane, ke.

Dlamini Watahwa uNgwane. Nina wa
ngwane wayepheka esukw
Tingane tivuswe tidle. Ufati
wa ngwane yena wafike wa-
pheka emini. Kuyaswelela
sokudliwe kwaphakulwa,
Kwathi etibula ngefwana kwa
thuwa uDlamini = udla emini.

Shange watalwa u Dlamini ngesiqi se-
kuba ufati wake wayekhuthel-
elula. Rshanga. Rshakuta
esebedini. Watibula ngefwana
kwathiwa ushange. = Ukhuthel-
Wehla emyuka ngekushesha.

Mkhize Watalwa u Mumbo ngamda-
nge litulu linetha kangane
likhita. Kwasekuba u Mkhize
Losho kwekuthi lyakhiza Li-
netha kangane. Liyafefa.

Marovo Watalwa u Mkhize. Kukaje
kuphuthwa lijike izolo. Tisipho
lathelwa madi. Kwathi laba
ufati ethi uvova marovo
, wasukwa. Wayamba wata-
la ingane yefwana. Yaba
u Marovo.

Khabazela

Watalwa u Marovo. Wacambwa nge-
sici seyise ngoba iyise wayeya
mba asakate. Uthi uyambile
umbone eselaha. Rkhabutela. Ura

setala khabuzela ke naye nge
sici sekuthi nawe ruwana
ntē ukhabutele ulingise yihlo.
kwasekuba uKhabazele, ke.
Zihlandlo.

Watalwa uKhabazele. Yena wa
yeyisihlandlo semunni. Engate
angagula. Wacamba ufwana
wake ngaleso sici sekuba songa-
thu angafuta yise naye anga-
bi yisiguli.

Iscwabe

Watalwa uKhabazele. Futhi khaba-
zele wayeyinyanga yemithi eya-
mbe eyigcwaba mithi yekwe-
lapha. Ufati emithi Iscwabe,
waguliswa yikwemitha. Wa-
tigqwabele khabazela wamwela-
pha ufati engamsanga emyangeni-
ni. Wayesetala isiva yaba u-
Iscwabe. Lokusho kwekuthi Ngiti
gqwabele mina mahambi.

Singele

Watalwa uZihlandlo ngamdlange
ngamdlange esingele tinyosi wase

849

90

13/27
+ part

kotitapha. Uthe eya ehaya, kwathi-
wa ungangeri, kubelethwe isiva.
Tinyosi tahe tadliwa nganesimwe
sihathi. Wayesethi, ke, ngitisinge-
le tinyosi tami ngafika nato e-
haya sokufike isiva yami. Liga-
mu layo usingele.

Ngunezi.

Watalwa usingele. Kwumum
nolusica. Ehlala ngekunguna-
za. Ehlala esolasola. Ingeneli-
swa yikungasoli. Mangabe
ehona chaya baru banga-
ncibiliki, ngoba bengati kwe-
kuthi utocwephesha bani.
huthi ngandlang ufati wahe
etibula, nira wasingele, waca-
mba ingane yabe wathi u-
Ngunezi (ufwana).

Nkasa

Watalwa uNgunezi ngesihathi
tityumbi tekucala setifile kwacha
misela inkasa yato. Wacamba
ufwana lowo ngenkasa leyo. Lofwa-
na usehona uyiyosi yakembo enjaweni

ya mbumbulu Isiteshi sahona yike -
Siphingo.

Tilongo.

Watalwa ngamdlange bakembo ke-
lwile kwesuka luchukw. Lwalamuhwa
yibehungu. Babopha labo labacale
luchukw.

Nomhlanga.

Watalewa emhlangeni. Nina waye-
yoha madi. Wathi kokuba asikwe,
wangena ngedasi ehlangeni, wa-
khuhuleka. Uthe eya ehaya wa
yesephethe inombi yake, nje,
Nomhlanga.

Mdeni

Watalwa ngamdlange bakembo
bebanga mncele wenjawa yabo
nabake. Watalwa lofwana
mhla behungu benkantolo betoho-
mba mudwa lobehlukanisayo.
Kwathiwa u mdeni, ke.

Mlomungadli.

Nina ewumshakati wayephaka ceje
ahohlwe yikubekela tiiva tekhwabo

mangabe tiye kokweshela. Tiyafika
 kudla akuho. Ube seyalula etifunela.
 Kwate kwaba wukhuba wahe nye lona.
 Kwate kwabuteka ehaya kwekuthi
 kani mshakati uphaka kanjani?
 Uhona yimi mlomo longadli laha
 ehaya? Wayesetibula ngeswa yaba
 umlomungadli.

Zondlovu Ufwana. Watabwa ngamdlange
 ufwu yise ekaje eye encineni. Wa-
 fike wabulala indlovu.

Mphangwa. Watabwa ngamdlange yise e-
 phangwe tomo tahe yimi yembang
 yasembo.

Mashingana. Watabwa wuyise eyihishinga
 leswa. Wathi kwekuba eve kuthi
 wa ufati utele isiva, wathi, nge-
 jabula! Ngitele lamamwe mashinga-
 na natofuta mina.

Mndlela.

Nina wamtabela endleleni ethi uco-
 nje ngekuyamba. Wacheduka wamtala

Dlozela nina wagana ceje atē ahlonipha. Sathi
 sabukati sakehaya kuyena, akwediwa
 lokw laha ehaya. Wena uyobambwa
 yimadloti ngamdlange utalayo.
 Boti bathayize ngeyomo kanduba
 utale. Wathi mshakati wena
 sabukati ukhulumela madlozi
 ungedlozi. Nempela watala ~~seku~~
 sekuthethwe ngeyomo, kuthayizwa. Wa-
 tala Dlozela lothi, ukhulumela ma-
 dloti ungedloti.

Nomphanda Mphanda.

Nina usuke ekaje enyoluka neku-
 da akufihle emphandeni emsamu.
 Kuthi mangabe kungeho munu
 akudle. Bambone bemtini. Kube
 sokuthi mangabe etala inombi ba-
 -thi uNomphanda ufwana uMphanda

Mudwa Nomudwa

Watalwa kubangwa mudwa umno-
 -le.

Zikhali. Watalwa ngamdlange boyise be-
 behloma beya emini yemibango
 yabo.

44

649

mkhwani watalwa nina eye kosika likhwa-
ni esijakeri. Uthe eya ehaya
wayengasaliphethe likhwanani, wa-
yesephethe ingane yefwana.

mthondo.

Nina wayesetale kahulu manomba-
tana eseneluvale sengathi ngeke
esamthola notoba yilisenjana
abe yindlalifa yalamanomba-
tana. Uthe la emthola wamca-
mba ngaso lesici.

Majuba

Watalwa yise ekaje eye kogalela
wafika ceje resiwordo sema-
juba bamtshela kwekuthi ufati
utele isiva. Yabe seyiba u-
majuba:

Mkhehlengane.

Nina wayeyilivila. Kuthi ma-
ngabe sokudimwa agule ku-
khehleke malungu ohe etimba.
Mangabe sokufuhwa aphile. aya-
mbe eqela. Watala ingane.
Bemtini wuMkhehlengane ngoba
nina ukhehletha yibuvila.

Denge yiligama lethi wakwa Lembe
lowelapha ufati waphila ufike
renyanga. Ingane yaba uDenge
(ufwana).

Mloshana Nomlotha.

Nina waguliswa yikwenitha
Wayesehlala etiko esemloshana.
Watala ingane nephilileyo, naye
waphila. Ingane yefwana leyo
yacambwa ngaleso sici. Nye-
nombatana ingaba uNomlotha.

Nomaphushu.

Wacambwa yisahlukati ngamda
nge kutehve lerombi sejabula
sathi nohla ngate ngamthola
Jadewethu lengitomudla nge
-hiphushu.

ngomase.

yise wayengoma kabulu. Wa-
thi kwikuba ufati atale ufwa-
na, wathi yise, ene, ngate nga-
nthola mfowethu lengitohla-
belela naye ingoma.

Dotela.

Wagula nina emithi. Wayeka ku-
yobula. Waya kudotela wemlu-
ngu, besaqala kuba hona.
Bathi bani ulokufa lofati we-
ja lokungejiwayo. Wasuke u-
fati waphila. Watala isiva
wayicamba ngekuthi uDotela

Adwayimbana.

Wayecambwe ngesici sesi
mosake. Watalwa emuje emma-
ne lofwana.

Siqatha

Nina wantalela esimwini eye-
koghela kutshala madumbi.
Wagoduka esengonile ufwana
Wayesecambwa ngekuthi u-
Siqathamadumbi.

Klweba

Yise wayebukhali kumshakazi
waxe. Amthathe nasemwini
amvalele elawini. Kani ku-
bani akwejiwa loko. Yihhlado.
Kuthi esevulile bambute bekhwa-
bo bafwana bathi, "Ubusayephi
wethu?" Athi, "Bengisa yoklweba

ufati wami." Gabe sebhleka. Ngoba
lohlabe yake abutwa. Ufati watala
isiva. Ligamu laba ukhweba.

Mehlwenyoka. Yisiva, yatalwa mehlo ayo
ehlaba njengewenyoka. Yayiku-
buka ukhophote. Kani yona yi-
ngane.

Ishakela Lutshumo:

Wayethanda kahulu liguoku
yise. Aberne futhi, futhi, akhwe-
hlele, atshake, atshume, kube
ndakandaka indlu eloba.
Unwarwa wefwana abe u-
Ishakela noma uLutshuma.

Gociyana. Wayemncane enekhloko
~~Waye~~ nenencegela kani fu-
thu uresiphongwana.

Mandlakayise.

Yisiva. Yise wayewumum
nonemandla Etisebedela. Ekhu-
thele. Wathi kuba abule nge-

siva, wafisa waphumesela. Wathi
 , "Akwabe lonanami utokhula
 ceje efute mina, athathe lamandla
 amu naye!" Wacambwa ngaleso
 sici, ke.

~~U~~ Makhubalo. Kwathi ngamdlange
 kudliwa makhubalo kushoniwe
 , watala ufati. Irigane yaba
 uMakhubalo.

mqedi.

Yise wayeyinyanga eqeda kufa
 kubanu. Noma yise wayeqeda-
 baru. Irigane ke ucambwe nga-
 lesso sici.

Nenkumbili. Wacambwa ngelikhambi
 lelasinjisa nina emithi.

ngxusheni. Babehlala bemchwephesha
 mshakazi. Watala isiva. Yaba
 iMgxusheni phela, utoniphenda
 la sidabukile sikhakha ngoku
 buphelile bushakati ngoba use
 phethe irigane yenu. Utoni-
 phenjula. -NOMA- Injoda yake

Babeyigcusha, behleba/mshakati kuyona alale
 -le nayo. mshakati walanya inanyo ekhwako
 wayigcusha indoda, yase ilalelanyana. watala mgeusheni
 mpece Watalwa umgeusheni. Etham-
 bile. Emuje. Wakhula nako
 Wacambwa ngaleso sici sahe
 lowo fwana.

Fayedwa. Nina wayesaba kutala wate
 wabophwa mineda ngetinambo
 Kwahubutwa timboke endlini
 majoda atidonsa ngakandle.
 bafati bona bambelthisa. yena
 eloku nje ekhala ngekuthi maye
 ngafa ngedwa indoda ipholile.
 Watala Fayedwa ngaleso sici

Mansawulane. Nina wayenelulaka ka-
 bi efika nje ethumshakazi
 Wabula ngenombi yaba u-
 mansawulane.

Mashula. Yise wayeyisishimani
 seabemhleka engaganwa be-
 mweda silima. Nemahla ya-
 he betedela nje. Waganwa kwa
 -coceka koho sekuphuma kalu-
 -hlungu. Wathi ufati Shosho

(shula yikuthi shosho) yikhipheni imahlala yabe! Nina nanizidla nanithi angihoyini? Ngizayifuna. Watala Mashula, ke. Yisiva.

Jomba Mshakazi wayeca silili alale ataselwe enjodeni. Kuthi banu sebengena kusile, kuba yihoyi na yombayo ebuyela esikhlini sebafti. Watala isiva Jomba.

Nzolongwana Watalwa emuje emncane.

Mbizo Watalwa emuje emncane engangelubizo.

Balule Watalwan gesihathi banu bephele oBalule beele inyama beyose ngetuni temdlebe bethi bayodlela shaka tomo netiphonjo lutalela imbwa.

Thathelwa. Nina wathathelwa emithi kwancamuka kuchama nekunya. Welaphwa wasinja. Watala inombi yaba "Thathelwa

649

107

K13/27

Jiyeza. Yise babemjiyeze kuhwiwa
wafika ehaya watala Jiyeza
ufwana.

Sikeyi utalwa uNompanda ngamda-
nge eshoda tikeyi ethi uto-
bophela. Lafika livi libika
kwekuthi ufati utele isiva.
Kwasekuba usikeyi ke ngaleso
sici.

Langisiki Watalwa ngekufa kwetomo kwe
kucala lokwafika kusehona som-
sewu kasonzica. Watalwa u-
Nompanda.

Dobela Watalwa uNompanda beye elu-
wandle beyochoda masenene.
Bagcwalelwa yilidobela (tide)
balala ngale ngesheya kwem-
fula. Kwasa befika sekutlwe
isiva. Yaba uDobela.

Mhlushwa Watalwa uNompanda ku-
fati lomncane. Bengcona
banakwako. Watala isiva
yabe yaba uMhlushwa

Nsimba. Watalwa uDobela. Wathi efika ne-
nsimba ephuma kotingela, kwa-
kuthiwa unganzeni kubelthwe.

Phuciwe,

Watalwa uDobela naye wamcam-
ba ngesici sekuba kwaphuphu-
ma siew nesaselama Nsimba
Wayeselama sona siew less lo
lohona. Ligama lelu lisho kwe-
kuthi ngephuciwe.

Holani

Watalwa uDobela. Ufati esebi-
kisha efuna kutikhipha ekh-
wabo. Isho tohe tiro leti, Asho
kwekuthu, ene, 'Ngiholani mina
ngekuphekela banu bengethuka?
Watala ufwana Holani.

Mshazi,

Watalwa uMhlushwa ngesihathi
kungena busika, kwathi ngam-
dange kushaziwe kudla kwake
nyabalwa ufwana Wacambwa
ngekuthi uMshazi.

Mamukelwa Watalwa uMshazi. Bemtini babecumkela mshakati wa-Mshazi. Wayesetala ufwana wamcamba ngesici sekucumkela kwake.

Luyenge

Babemyenga mshakazi kani ba funa kumisa amosakalehwe yimwendo wake. Watala Luyenge yena etalwa uMshazi naye.

Bekuthini Watalwa uMshazi. Ufati sebemhlebe wate waba manikiniki. Wathi ngamdlange etele wathi bato ngibeka bangithini mame? Ufwana lowo wayeseba uBekuthini.

Mkhetwa

Watalwa uMshazi. Ufati babembandlulula kurabamwe. Bem-yoca njalo bemshwephesha. Watala ufwana Mkhetwa.

Mzondwase. Watalwa uMkhetwa ufati wake bemtonja banakwabo.

nomatoho. Watalwa u mkhethwa. ngesici sekuba nina wengane waye mithu egijima ematohweni elinganga kutifunela lokomsita ngamdlange etele ngoba injoda yangingamniki lutho.

ntombiyomuntu.

Watalwa u mkhethwa. eshayekib yiligama la nomatoho. wanele wemitha ufati waba ziyosi. Kwabutwa nekuthi ulhanyiswan wesweleni, wanikwa. Ihlidiyo yefati yathi cosololo. Watala ntombiyomuntu.

mkwethu.

Watalwa u mkhethwa. Klama ntombiyomuntu. Esempethe kahle ufati. Wate wathi ufati yihona ngikwethu ngoku ingane yenombatana yase iba u mkwethu.

Ahushu

Watalwa u mkhethwa. ufati e-tshela labamwe ethi mina

noma ngingafunani, nani,
nani, kweyami injoda, ayithi
khushu! Isuka nje inginike.
Ingane yaba ukhushu inombi

Phikeshilo.

Watalwa uMkhethwa. Bafati
bambuta lofati kwekuthi yena
weda ngani kokuba injoda ithi
ikade ichwalile ibe seyiphendu
ka imbuthi yabe nje ngoku.
Wayesethi yena wakhendla
inango wamweda ngayo.
Weva Mkhethwa. Lesuka li-
cala. Wabutwa. Waphika woma
gege ufati. Wayesetala Phikeshilo.

Dinsi.

Watalwa uMkhethwa. Ufati esebe-
klolodela bangani babe nahulumu
nabo tinjaba ethi Nitholeni, ke,
niya kongicabani nengoda
yami nithi nginenango? I-
nganti ngihulumu nje isi-
ngidinsi ngebukhosikati
kani ngiwufati wesithathu!

Mathanga. Watalwa ngemwaka mathanga ehlade kahulu etiferi tekwenjulela. Noma Ingane yatalwa inemathanga lajiniwinqqivi ngqi songathi umunu lomjala. NOMA nina wengane wayesetale kahulu, kuthi ngamdlange mmuntane etokweca ingane abeseshiya siso, Ngaleliso ufati wa bopha mathanga asate sahlala siso. Wayesethi ngisithwe yilabangitshela bathi "Bopha mathanga." Ingane yaba uMathanga.

Nkabikazi. Nina wafike ate anyoluka siso. Bamweluka bathi tomo tilobole iyabi lengatali bam. Wemwitha ufati watala Nkabikazi.

Nomahlentu. Lengane isuke iwumibeni nje loyiluhuntshu lwemahlentuhlentu. Icambwe ngaso lesa sisi sayo.

13/27

Jezile

mshakati kwakuyilokw njalo
 be ngceka, kuthi kungelutho
 babe sekem wethwesa macayana
 nangasile. Naye wate waba ne-
 moya wekuthi kani ngatijezisa
 ngagana lenjoda! Wayesetala
 inombi yaba uJezile.

Nonkanyiso Watalwa ngesihathi bamu
 sebelahla mihuba yebamu
 sebethi isemuva. Sebelanje-
 la mihuba yebelungu. Sebethi
 bona bayinkanyiso.

Thengani mshakazi wayengaphathe-
 kile kahle emtini. Wate wati-
 jela lokumwe waku wuhla
 ngempama lakusathi kuya
 myoca. Wathi, "Kungabe ngi-
 thengani kuwena?" Watala
 thengani (Inombi).

Lahliwe. Usuke mshakazi esine ceje
 wadlala ngalungu emtini. Athule
 kuthi esuke abasebe kumntu.

649

1078

K13/27 All typed

Umyeni naye asuke amhlale um-
kabe. Avune bamu bekhwabe bo
abe setala-ke mshakazi. I-
nombi layitalayo ibe usahlwe.
ngesici sekuthi injoda yangilanga
ekhwethu kani itongilahla.

Nombani Yinombi. Yatalwa ngamda-
nge libaneka, litulu liphenjule
kabi. Liduma linyatima.

Mangelephi Yinombi. Nina usuke
bambe menjoda layeda li-
shenje lake. Wabaleka. Manga-
ke sebeyisusa muva injaba,
aphike. Athi ngabe kuhle
kokuba nangibamba nayo
mangala niphethe sibonakalis
ningamangalaphi, ke, ngoba
aninasibonakalis? Ingane
yabe ke ibe uMangelephi.

Chithekile. Yinombi letalwa umshakazi
ethe efika emtini kwashisa

649

K13/27

109

wayesethatha injoda yake ba-
chitheka batabela, laba bebona
hona. Babikele borinatala ke
ngamdlange ebelethayo msha-
kati. Borinatala ingane bayi-
cambe ngekuthi uchithekile
lokusho kuthi uchithekile muti
kwathathwa inomli nenje.

romvunge. Yinomli. Italwa umum
bemusho. Kushiwo yikuba
kuvunganywe ngawe kuthiwa
uyeba, noma uyathakatha no-
ma uyaphinga, noma
unokufa.

Vuso.

Ufwana, nina wantala welama
ingane lengeho. Iseyiloku e-
nelichala songathi nalona uti
yamba amshiye njenga nomu-
mwe.

Dakane. Iwakuyinomli. Itelwe ijilu-
jaka njena. Kungaconjakali
nekuthi itophila yini ngoba lenga-
ne igala nsalo nje

Nomabulawo. Nina wayenelibulawo.
 Bemkhunkulile. Ephuma ti-
 gasa wohe utimba. Kwate kwa
 -thanya kusolisa ngekuthi
 ngeke ayiphathe ingane lomunu.
 Kojwa washo nganeryulu ingane
 yake lena, Nomabulawo.

Nokugonda. Nina usuke esine ceje
 waphatha kahle emtini tohe
 tino tacionja kahle. Abe setala
 nokucanja, ke. Noma - yise wa-
 lengane usuke ebe nengcorjo
 nehle yekugarwa, wateka ufati
 nocanjisa tino kahle.

Nomusa. Nina usuke enomusa eme-
 ndweni wake.

Ndawembi.

Lonwanwa usuke etaleke ka-
 lukhuni. Nina esaba, acishe
 kumwekhama, kojwa bambona
 bafati bamshaya nina, bambamla
 kube sokuthiwa usinje enjaweni

649

III K13/27

nembi. NOMA kusuke kulukhuni
kubeletha kwalofati, kojwa
waba nehlahla basheshe babona
bamfunela mkhikheli.

Nokubeka. Mshakazi usuke ebeke
kahle waba nelihlo. Wabona
nalokwedelelekileyo lokuyilulu-
ngu lemtini wake, wakumi-
sa kahle. Nokubeka yinombi.

Nomfihlelo. Basuke bengamtshelanga
mshakazi simo naya kusona.
Wathi esesinile kwaba yihona
bemtshela engasena kubuyela
emuva. Wayesetala nomfihlelo.
Lokusho kuthi kuba ngangati
ngangingeke ngingane lemunu.

Msindo. Yise usuke ayeyisishimani
athi angathola ufati, amweluse
Amindlela kwekuthi batomceja
Abe sehlale elwa naye nje no-
ma ejothota emcabangela kwe-
kuthi ubeyophinga hona. NOMA

Ufati usuke enesiryo. Egade in-
jodaryake. Ithi noma iyogawula
athi ibisiyophinga, Behlala
ngekulwa njalo. Batale ufwana
abe u Msindo.

Khambi:

Usuke unwanwa ayenekufa
kwebunwanwa, sithakathi.
Waba nelikhambi nelithile le-
lamwelapha saphela sithakathi
kuyena

Ngamuka. Yise walengane usuke
egarwe yihhlanya. Lumwe-
hlukanise nato tohe tindlila
take tebusha. Litibulo lahe
lefwana libe u Ngamuka.

Ngxobisa. Mshakazi usuke ese-
xobisile ngekweba tino neti
ngebiwa umum eganile.
Njengemasi, nemacanya, nezuku
ayintshontshe ayipheke ayidle.
Bemtini abamtsheli mshakazi toni
take. Utala ceje bamwethle ingane
yake ngesedo sahe. Njenga Ngxobisa, nje.

Nhlupho. Ufwana. Nina usuke eseba-
 hluphile bamu kemtini nange-
 buxoki bahe, ebangenisa eku-
 hulumeni ngaso sohe sihathi
 Bamwethela ingane bathi ene

Noqhongoza,

Qhozase. Nina usuke enelunya. ethe qho!
 eqhoshele nemalungu emtini. Ehlule-
 ka ukuba nemoya wekuva ewum-
 shakati. Abe selala ingane bamwe-
 thele yona bathi ene wuQhozase
 mangabe kuyinombi kuthiwe futhi
 wuNoqhongoza.

Khathazile

Ngabisile. Usuke esekhathazile mshakati.
 Bamu sebejinga nje kwekuthi bato-
 kwejenjani loku usebashove waba-
 shuya belula, nje, bengenakum-
 tshela ngoba ewakemtini. Bamwe-
 thele inombr nanyitalayo bathi ene
 wuKhathazile, noma wuNgabisile

Nozitebelo. Mshakazi usuke esine eje waba
 nendlela yekuphinga nemum lo-

sebeda esitebeleni semayashi. Kojwa engatange abambwe ngo, wunyeru waha. Kojwa baru sebungumuta ngaye ngoba engaphumi esitebelweni kari basola nekuthi sisu lesi khawe ku wesenyeni, esakitesitebeleni. Snel atale nje bamwethele ingane yaha yenomli bathi ene u Nozitebelo.

Nomalentshisi, Nozikwata.

Mshakati usuke ejwayele sikwata lesisebeda ema wolintshini. Ngo-ba baru bekucala babethi ma-wolintshi yimalentshisi. Kube sekungqunyutwa ngekuthi mkabani aphumi esilentshisini sengathi nalengane bayimumetheyo wayithola ku-sona sikwata. Atale ceje bamwethele ingane yaha ibe u Nomalentshisi Noma u Nozikwata.

Mpinkulu yisiva. Itahwa icambwe ngesici sekuba mshakazi elwa nemyeri waha imi bezulu behathelene tinjaku. Kuzilikhado loko

649

ngoba munu wesifatana alwi. Usuke
ejumata ligama leyise kubanu ma-
ngabe elwa.

Gongobala Mfwana. Mthwa ufati loncisha
-nayo. Uthi mangabe ebona banu
afihle kudla. Kwahle kudliwe
esukw kungasetukugela munu.
Kuthi gongobala kusho kokuthi ene
Loncishanayo uyakuthanda kwala-
banwe. Kani yena kokomunu
nwayi, nwayi, kokwahle gongo.

Mabekedwane. Nina walengane usuke e-
wupphumi nato nembuyi nato
tinjaba temtini wake. Kani u-
thetho webanu uthi nomu kunga-
-te kuthakathwe ekhwenu, ungeke
ukhiphe manyala emuti uwa-
tshel banu bangakandle. Yena, ke,
weda mabekedwane wakbuluma
manyala emuti wake egane ku-
wona. Watibula ngesiva yake
edwethela yona kwaba uMabekedwane

Nomacala tuna wayeyilixoki. Laho la eke-
wahulumama hona, utohulumama nge
munu. Bamtshela ceje, kute li-
cala ehaya selivutha lithi be.
munu elobula kumshakazi
kwekuthi wubani nothe ngica-
mbele kuthi nekuthi? Kula-
nyulwe semhaya. Barnu be-
mtini bate bashu bathi, "Hhaye
! Sifa yimaqala Bamwethela
inombi yaba yaba uNomacala,

Nyube Nina usuke ewunyube. Ine-
tikhloni netiyulu. Mangabe
kufike barnu abe netikhloni ne-
tokubabingelela lokw. Watala
isiva yaba uNyube ngaleso
sici.

Nelani Yise wayeyoyosana. Tinombi
tekhwabo tanjinja tohe aya-
ba biho naleyojwa neya-
lobolwa ngetomo yadlelwa. Ne-
fwana lona watilobolola ngeti-
khwepha tahe. Watala inombi
yaba uWenelani wena ngebundla

lifa baho loku bojadewem ba-
ndinda bohe awadla lutho?
Ligama layo ke laba u Nelani.

Sinana. Wacambwa ngesimo sahe. Kwa
kukufishane kuyimabwakla-
tanaw njengelisesele. Kutalele
kasi nyengsinana. Kwase ku-
ba usinana. Inombi.

Khushwa

Wathi efika ninatala enehlaka
wamkhipa indlu yake enga
katibuli. Watala isiva yake
wayicamba ngekuthi ukhushwa.

Landela Ewekhwabo Khushwa. Ninatala
wanabokhushwa wabuye wati-
sola ngekukhipha kwake m-
shakati. Wamfisa ekhushita
nengane yakhe ehlane ewu-
vushisiwe muti waka. Wa-
yesemlanjela eyohlala kwake
uthu ephinja wayelala isiva
yaba u Landela.

Ntolwane. Wacambwa ngethi nowam-
philisa egule kabe emncane
lowothi ugwewe obomvu onje
-ngentolwane.

Ngangaye. Mshakati watibula ngenom-
mbi yaba yincwaba! yafa.
Waphinja lemwe incwaba ye-
nombi futhi. Yaba uNgangaye
lowaya lowayambayo.

Mdadas. Wacambwa ngemutsha weyise
lowawumdada. Umujje.

Mpayiza Wufwana. Wacambwa ngesi-
ci sekuba yise wabala mabwe
ngamdlange eyolobola nina wa-
lengane. Bamigqagqisa. Bathe
sebelanja tomo, wampayiza. Sige-
nayo neyekubika. Kojwa
wetsheleka waciciyela waba-
khipha bayamba. Amanga
ashiywa emtini.

Khulelaphi. Kulomuti kwakuhona ufati no-
wayephethe inanyo yelixhanti. Seli
khathathile, ligedla tingane leti.
Kwasekutabwa lenombatana ceje ba-
tali bayo bayicamba ngesici se-
kuthi ingane yethu itohulelaphi
loku nayo itobulawa yinokubulala
labamwe?

Mbokodo Watabwa emhulu kabi wacishe
wamqhumisa nina lofwana.

Khangwayini.

Kwacambwa lenombatana ngesici
sekuba nina wayaliwa eseyinombi
aliwa yibatali befwana. Kojwa u-
fwana emthanya kabi. Bethi
batali, "Kojwa lofwana ukhangwa
yini kulenywana. Wamthatha
ngeyani ufwana kani yilibwe
lefati. Watala Khangwayini.

Nomcabango. Unina walengane wayegane sibwa-
ne. Unyeni wawe enelulaka lwebu-
phozo. Wathi emgama kabemnyu-
ndela bahlobo benombi. Kojwa ya-

ngana. Muti wabo waba muhle
 ngesimanga. Injoda yabunga nge-
 simanga. Yediwa ufati wayo no-
 wayifunjela hlu. Wayiblonipha.
 Wayithanja. Wathula ma imp hose
 Ninatala wacamba inombi labatibu
 -la ngayo walhi u Nomcabango,
 (nina wengane)

Nobani. Ngenagama.

Leligama elenanombatana. Nabo No-
 bani usuke esaba kutala. Nanabo
 Ngenagama futi, usuke esaba ku-
 tala. Bafati & lababelethisayo ba-
 mjudute ngekuthi ene, "Utote we-
 hlulwe yikutala, wekhame inga-
 ne ungangoba ufaka? Uyi-
 ngane yemunu kangaka? Suka
 ! Musa kutihleba! Lokungqono
 zifa kusinje ingane yebani!
 Inganti nobani wayitala inga-
 ne engelutho! Inganti naloku-
 ngenagama kwayitala yangiwa?
 Weno, wehlulwa yisi? Tala!" atale.

Stofela. Nina kwakuthiwa ngeke atale ngo
ba wayenetesheli letiringi. WaComa
yise kabitofela ceje, tamphonsa
tesheli tatofela luphonyo lwembuti
lwegwala titofu ngetitofu tethi.
Tambamba tisiva, tamfuda lu-
phonyo. Tamwethwala tamusa e-
khwabosesheli. Weca wayogoya
kujisabostofela. Wasina. Watala
isifa yaba ustofela.

Manise Mama Mamsane Manis Mamase
Yimagama lamahle lawa nabo-
nisa kwakuthi ingane iyathá-
ndeke.

Mdingwa. Lebendinga unwanwa wefwana
ngoba nayise uyejwa ekhwabo.
Bathola inhlankhla bathola Mdingwa

Nkiba. Yindhu ngebulimi lwekukhloripha.
Leligama lithi ngate ngejabula nga-
wuthola mwendo ngatala ingane
yenombi!

zenzele. Kusuke kuyinombi. Nina usuk
 engevi ngekutshelwa. Stedela
 tino natibonayo, roma bethiba
 yamweluleka bentiri, angevi.
 Atale. Bamwethele ingane yake
 ibe uzenzele.

Mdlume Mfwana. Ucambwa ngesimilo
 sahe. Usuke ewungqomo nje.
 Imnyama. Netimba netitho ku
 yimigqomo nje yerululumbu.

HOMA

Yise usuke ethe esina wayese-
 mkhulelisile nina. Abe secam-
 bwa kuthiwe Mdlume ngesisiu
 engakagcagci mfo kasibanibani!

Magevase. Yinombi. Italwa wumshakazi no
 phendulana naninatale, adaze
 iyani naye nemajodakati ahe.
 Kani lokweda kuphambene ne-
 thetho wekwenja. Mshakazi uthu
 lela tino tohe. Uthi angatibula
 ke, bamwethele ingane yake ibe
 uMAGEVASE

Usele nina usuke enelulaka. Ingane yefwana bayicambe ngensele ngoba ijinyamatane nenelulaka.

Mahlamvana. Ufwana. Ucambwa ngesici sekuba yise wagawwa ufati lobukekayo ngetindlela tohe. Esehule tiiva. Wagana lomunu. Timbangi tithi "Ohho, wala thina nje ugana mahlamvana lawa! Yeha iyabu idlala ngemoba!" Ingane ke, icambwe ngaleso sici.

Monangqula. Yinombi. Wacambwa ngesiteshi Monqula. Ngoba watahwa ngamlange siteshi sahiwayo, kusuka sitimela e Mzimkhulu (Port Shepstone) siya e Zingolweni. Yena kubo kwa-kuhona ejute nesiteshi lesomongqula.

Phumephi. Yiligama lenombi. Icambwa ngesici sekuba nina wayeyeka sengathi angeke ayiphathe ingane. Esayiphethe es uyabuzisa kwiekuthi, iphumephi ke.

649

124

A 31 27

Simama yinombi. Batali bayo basuke be-
simeme etihlidiyweni bathola ino-
mbi.

Mpikase. Ufwana Nina usuke onakele. Kojwa
enenhlanhla yekungabambwa.
Kuthi noma bengqumuta bag-
ngaye bangabi nacinisho ngo-
ba abambambi. Naye uyaphika
atale ingane yabe bamcambela
ligama bayo ibe uMpikase, nga-
leso sedo serina.

Shintshi. yisiva. Ucambwa ngesici
lesediwa unina acome munu
wesibongo leso amwale. Abe se-
zana kumfowabomunu na-
mwalileyo. Alingise imali
nengakhethi. Ithi ingeyami
ngithenge ngayo iyomo kum-
fowethu kulunge. Lofati bamf-
wanisa nemali kanyalo. Inga-
ne yabe ke bayicamba ngaleso
sici kwekuthi iwushintshi.

Mphuzeni. Ufwana. Yise wayelunge kahulu. Bate badlale ngaye. Kwathi esetolala ufati wake, wadlala isiva lemwe nayiphetisayo. Wathi nje, "Wo! Uswangiphuta inyongo wena! Wayishaya wayishiya hulimi. Bafinyela. Watala ufati. Ingane yaba umphuzeni (inyongo nizonfunda Uzonishaya!)."

Mdineka. Yise walofwana wayengathandeki. Banu bentsjela lite nje. Enesigwagwa. Wacamba ingane yake ngaleso sici.

Shonashona. Yise wefwana usuke eji-
liphixiphixi. Ethanjwa yiti nombi nebafati bebanu. Kwe-sabwe licala. Kuhlumelwe kasi Ingane yake ke icambwe ngaleso sici.

~~Mkhululi~~ Mkhululi. Yise walengane usuke aganwa umshakazi othandwa ekhasi wehlukana nowayengathandwa

649 / 240

cult type

Mkululi. Ufwana. Yise venuna ba-
bengeri betala! Babekukula
nye! Lengane yacambwa
ngaleso sici.

Mhimela

Lengane yefwana yatalwa
ngesikhathi tomo tekhwa
bo tihlangaruswe neta kulo
mumwe muti. Kube umlet
mela ke lowo. Tamo tilime
kulomuti, tiburge tize kolima
kulomoya.

Notalasa

Notalasa. Ufwana. Usuke etalwe ene-
tince natiyulu. Bathi noma
bethi bayammisa agobe yiti-
nyaba tetince taha titiyulu.
Eme songathi, ene, uyadunusa.

Njwambu. Ufwana. Usuke etalwe waka
! mncanyana, wathi kwi! waka
yihzwambuzwambwana.

649

127

K13/27

Nomadlozi. Watalwa kahuhuni. Nina ekambwe
yomadloti. Ate athethwa. Ahlabel-
wawiyomo. Yase italwa lenombi.

Nokwakhe. Mshakati usuke efike ceje wacoca
tino tabe. Ino kenyezi wake.
Wafuna mandla she angamoshe
ki erekedela. ekhwabo. Atibule
ngenombi, bamwethela yona ibe
uNokwaka.

Zihlazile. Inombi takulowo muti itijumatile
ngoba nina walengane ufike wa-
tijumata emtini weda tino neti
jumelezo. Ayiseho isiva yakuleso
sigozi nengaphinja iteke gadewal
lomshakazi. Lisho njalo, ke, leligam

Zethukile. Bemtini bathi kokuba bamcam-
bele ingane bathi uZihlazile, wethuka
Waphendula simo sahe. Wenelisa
kahle ngoku. Bamthanjisa emtini
Wayesetalai Zethukile. Inombi beyo

649

128

Hanyiswa. Urina wayengenelisi engodeni yake. Yamsocha nesisu. Yathi kuhle ayambe aye kunina amayake. Loko kwaba buhlungu kahuh kufati. Wate wabelihela ekhwabo. Watala inombi ceje wabuyela emtini wake.

Nomsolo. Nina walengane ufika ceje emtini agxeke. Agxeke yohi ino yahona. Ate atale esola. Bame ambele ingane yake yenombi bathi u Nomsolo.

Sigambize yinombi. Leligama lisho kwekuthi lasithi sigambile mangabe sithi u Nomsolo, kani sigambize muni lona mubi kangaka?

Nkominophondo.

A Lofwana ucambwa ngesici se nina mangabe enelulaka sebe te bamwencena bakemntini, bamwencenisa kwesomo ihlaba. Athi

649

129

K13/27

angatala ufwana bathi uwu -
 nkominophondo noma uNkomiyahlaba
 (Lababani abamkhize nabo abaphilele, Sengitobala labamwe ngoku)

Teleba. Yingcili. Yise noma wurina usuke ephuma tona. Athi ethuka naye abe eseva ngafeleba, nje, esemyamba esithweni. Ngoba uye aphume engevakali. Kube yilihlalo kubamula babukelezo. Ingane yabo yefwana ingacambwa ngalesici

Sishosonke. Leligama lihulumama tino netimbili. Lona elefwana. Lithi Sishosonke thina bemtini sithi sibanibani atekanga lutho kulofati wake! Noma Sishosonke sithi sibanibani wateka ngempela kulofati wake.

Sigeqe Ufwana. Usuke eyisikhophocwana -na sengathi yisigeqe (imbiza)

Sigece Ufwana. Usuka emumbi so-
ngathi wabumbwa wediwa
sigece. Rngaphelanga

Sigenge. Ufwana. Kugenga yikuqeda yo-
he ino ushiye ligobongo. Inom-
bi neziligenge yinesuke ingaco-
mili. Ingabeke muni ehlidiyweni
yayo. Sigenge uthi silahle toha
tinombi tethu sil sisale nefati
yeywa na? Lengane icambwa
ngenina nosuke enesikhwele
ebona injoda yake icomiwe.
afune kuzipana ayizekise.

Chakijana.

Ufwana. Ufalwa ufati lofika
ceji emtini athandeka. Ahla-
kaniphe. Angashaywa yena
ngenza yeku tedelela, kani bohe
bafati kulowo muti bayashaywa
Ingane yake bathi uchakijana.

Bizwayo. Kuna usuke egane esithembwini
kuthi yena abe yinanjokati.

Uthetho wemnumtane wesithembru
 umusa tiukhu tekubita bafati
 bahe. Tilingane. Nabo bahlala bati
 kokuthi nohlanje kutobitwa sibariba-
 ni. Naye apheke. Agete ulimba, alu-
 ngele kokuba etobitwa. Kojwa ekha-
 -thi kwebafati kuchamuke inanjoka-
 ti. Idide lisa lemnumtane. Ibitwe
 ngetisuku lebafati labamwe. Babe
 sebehlangana bafati bacambe ingane
 yabe ibe u Bizwayo.

Koshumuzi.

Inyoda isukeithe mangabe ipa-
 nwa ufatu eresikhwele ngoba iso-
 niwe, ake semgobol semgcotha
 nesisu. Afike ekhwalo atale isiva
 ibe u Koshumuzi

Shayinyoni.

Ucambwa ngesici sekulungisa
 kukanina emtini. Labayala bathi
 Lofwana wasishayela inyoni weta-
 nayo eharu. Sabonga.

Makhosonke. Yise walengane lunxiwa lahe alimilwa mbuya. Uanya nembazo. Usuka kuloyosi ahe kuloyosi. Ingane yake ibe uMakhosonke, ke-

Mpongwana. Ufwana wanele waganwa ceje wayesebodlabodla. Rseteda injodleyana. Yise wejabula wathi

Mazikwana. Ufwana. Nina usuka epheka apheke ekhwabo abuye apheke elawini mangabe ethole kudlana nokumnanzana. Bakudle bobobili elawini esuku. Babone bakemntini bathule nje. Athole ingane ceje bathi uMazikwana.

Mndiyaza. Kwathi ngamdlange yise edakiwe kukaje kuphutsa lijiki, nina wabeletha isiva yaba uMndiyaza ngalesosici

Khuntubuswana

Nina walengane yiloku afika
etogana wafike wanyukubala
njalo. Uthe ngamdlange etibula
ingane bathi wu Khuntubuswa-
na. Iwufwana.

Ntabakayikhonywa. Lengane yaqambwa nge
Phasiwe, inaba yakelundini
(Drakensburg Range) lekuthiwa
ayikhombwa, ikhombwa nge-
ndololwane. Ngoba mangabe
ikhombwa ngemunwe liyanetha,
Lengane ufwana.

Mahlasa. Ufwana. Wasambwa ngesici
sekuba nina wayengasindani
wayefinyela ma eda misebedi
athi mangabe ethatha ino a-
yithi hlasi. Bemwenamele na-
kentiini munu nokhuthela ka-
ngaka. Ingane yahi yaba
wuMahlasa. Halwa wuNtabakayi-
khombwa.

Sibalo K13/27

134

{mlotshwa, ufwana watalwa ngesikhathi
sekugala kwesibalo sekumba mi-
gwaco eliveni. Wayeseba wum-
lotshwa. Ngoba yise walotshwa.

Sibalo ufwana. Wacambwa ngeti-
khathi kwekucala kwema-
kolishi ekufunda tingane te-
manombatana. Njenge-
Inanda Seminary, Fair View
Girls' Home, Umzumbi Home.
Nat Manetimwe, Kwakuthiwa
tingane tifunda eSibahweni.
Ithwala tingabotato ngemaphilo nahlopha.

Sibisi. Lomo tabo tatine kubisi kahulu
Kube kuyadliwe kudliwe masi
Kube kuyomiwe kuphudwe mlaza
Ibe tisa kleze tingane kungabonaka-
li. Kudla sekwaba yisibisi nje.

Lugazinge. Yise walengane yefwana wayejwayele
kugazinga luganya, kani lugcado
lohu lubanga indlala. Yena eqanya
njalo. Athu yise, He! Lugazinge lu-
qanya lolo! Uyolama emtini waho. Ingane

Yacambwa ngaleso sici.

Ntinyela. Nina usuke enemavi nantinyela
yo kubanu bentini. Ingane
yake yefwana bayicambe bathi
wu Ntinyela ngaleso sici senina

Madlala Nina wayenemusa. Wafika
emtini wafana nenjodakati
yahona nje. Luthando lwabo ne-
nyeni bengalufihli (ngoba phela
luyafihlwa) Ahlale edlala naye
nje noma kuhona banu.
Litibulo lahe lefwana u Madlala

Sebuza. Mshakati wayethi eyolima a-
gise, agise, angaphubiti
Litibulo lakhe lefwana bamcam-
bela lona laba uSebuza

Ngqephu. Nina wayesegqoka. Noma uyise,
berunula kahulu. Muvu mangabe
egqoka kahle kuye kuthiwe ude
ingqephu. Lofwana wacambwa ngaloko.

649

13/27

Sibabasosiwe. Isuntu sibaba sosiwe.
Sibunga uphekwe kahulu
Sikula sona asibabi. Wa-
yecambe ngemadumbi esi-
ntu losiwa uyise amchwetha
endunur.

Mathambo. Nina wenja ceje wafike wa-
-jaca waba yimathambo.
Ingane yake yfwana yacam-
bwa ngaliso sici

Gatsha. Yisembulu wejabula ebona
litibulu lenanake lwufwana
wathi, ene, lo uyiligatsha
lami

Ndlovu. Watahwa embulu, ehulele
etulu njengendlovu. Kwa-
be sokuba undlovu lowo
fwana

Siga. Nina walofwana babemkhutā
tiga eganile. Watala Siga.

Ntonkulu. Lengane yefwana yatalwa
inethonjo lombulu nemase-
nye lamakulu. Ephawuleka.
Bayicamba ngalesosici sayo

Mshiyane. Yise wayegamwe yisithembu sa-
-lana. Sishiyana mangabe si-
-ya kothota. Singahlangene.
Inanjokati yatibula ngefwa-
na Mshiyane.

Sisindo Inanjokati yazinesisindo enjo-
deni. Ingaphumi kwayo ya-
tala sisindo. Kojwa kafati la-
bamwe bekhala sengathi inenayi
uthi neyeda ngawo kokuba i-
ngaphumi injoda kuyona.

Mboyiya Nina wayehlala ekhala ekhu-
mbule injoda iye kokwelapha
ethanjiswa yona. Watāla
Mboyiya losho kuthi Mbongoza,
khala kahulu!

649

13/27

137

Mkhathim. Yise kwakuye kuthu manga-
be kubuthenwe, nje, silisa
nesifatana, ejwayele kusuka
lahaya esililini sesikhosana
afunyaniseke eshleti nesikho-
satana kanye nesikhosikati.
Watala Mkhathim, ke, ufwana.

makhubalo. Watahwa ngamdlange ku-
dliwa iyomo yemakhubalo, ku
dliwa makhubalo kufe yise.

Ngangezwe. Batali bahe babonga kuphiwa
lofwana, kwaba songathi
baphiwe live lohe etihlidizwe-
ni tabo.

ndunge Nina wayebe esaye efuleni
abuye nemadi edungekile
Wathi ngamdlange ebeletha
bathi utele indunge. Kwa-
-kuyifwana.

649

130/13/27

Mteryi

Lengame yayiwu mceli. Nina ecela
tino tebanu. Ithe laha isicala
kukuluma bayibite bathe, "
Ye mceli!" Ibalingise ithi "Ye mteryi
!" Kwabe sokuchuma la mteryi,
labuntsha la mceli.

Mancinga

Wacambwa ngapelafele
nobabayo kahulu noba m-
ncanyana. Ligamu lawo wu-
mancinga. Loko kusho kwe-
kuthi yise wayebaba ethi
ha, yilulaka.

Bambatha. Leligama lisho kweku-
thi, mbambatha. Yise wa-
yethi mangabe esenengwe
kahulu ahleke. Wena uze
usizakale ubona matinyo,
usonjela. Akulimate ngoba
kusineka lokw yiliwa leli-
kuholela eluphatha.

{ njana 049

140 K13/27

{nyakazi. Nina wayethukwa emtini wabe
kuthiwa yinyana yani yona
lena neyagana unwanwa
wethu. Uthe ngamdlange-
etalayo, ingane yake walhi iwu-
nyakazi, yefwana. Idela yihona
kutovakala kwekuthi wunina
lowayethukwa. Ngoba ukuba kwa-
ku wuyise lowayethukwa, inga-
ne yayoba uNja.

Makoyini. Wamukelwa ehaya. Yise ne-
nina babeyambe belala ema-
koyini, kani sebeyamithisana.
Ufwana watalwa yena wacam-
bwa ngesici less nesediva u-
yise nenina.

Nyolozu. Mehlo eyise ayegijima. Inga-
vumi kuhlanguana newe-
banu. Ilingisa munu no-
nemihuba. Ingane yako
yefwana yaba wuNyolozu.

mathuma. Ufwana. Nina ewumsha-
kati wathi engera nye em-
tini wayethuma tingane le-
mtini. Uthe ngamdlange etalay-
o, ingane yake bathi iwu-
mathuma.

Mhle kwa. Nina wayehle kwa bebona
engasingoluki sisen. Wahhala
kahulu, nye. Uthe ethatha wa-
yemitha, etala. Mhle kwa.

~~Mhle kwa~~ Msongelwa

~~Gee~~ Gcethwa. Basuke bemgondile yise.
Bemsongele lifindo lekumweda
kabi ngoba babethi angeke
aganwe. Yena wasuke wa-
ganwa yinombi lekhrutheleyo.
babulala, ke, ngemithi
yabo.

Mqadi watalwa uDibandela wakwa
Cele. Wafike watala magaye, watala
mqadi, watala mthethwa, watala
nyambose. Magaye waba umafun-

C 49

142. K13/27

gose. Mgadi yena watalwa ngesikha-
-lhi kufakelwa mgadi (luthi lolu-
ncuma kabili. ngekhathi nen-
dlu luyibambe ingehlukani nge-
tinjonga tibalekelane) endlini ye-
khwabo.

Mthethwa. Kwaba lubuni kutalwa kwah-
kwate kwafuneka kokuba ku-
thethwe madloti, ahlabelewa
iyomo. Ingane ke yaba u-
mthethwa. Sibongo samthethwa sa-
phuma kuyena.

Nyambose. Yena wayeyilunywambu-
nywambu. Etalwe emuje, kwathi-
wa uNyambose ngaleso sici, lowo
fwana. Yena, ke, waya ngake-
buthonga, watala maThonga.
Mgadi weta nero yena. Lahaya
ngeNanda kuhona injawo ye-
MaQadini, Laha Mzumbi
futhi baningi banu baMgadi
hakunetimwe tinjawo bayambe
keba hona

Mboyisa. Watalwa uMqadi. Isephuma
 muti wahe ewushiya muti we-
 yise. Dibandla wa Cele. Nge-
 sizathu sekuxabana kwahe ne-
 bafowabo ngoba yena waga-
 nwa yilijikati, bamgona
 ngalo, wabashiya. Watala
 ufwana uMboyisa lokusho
 kwekuthi "Ngizanimboyi-
 yisa bafowethu ngekungico-
 na kwenu. Salani nemuti
 weyihlo, nami ngizinjoda
 ngitowaho wami nelijika-
 lami ngoba ngiyalithanja
 (Kumboyiyisa, yikukhalisa)

Sobangisa. Watalwa uMqadi. Welama
 Mboyisa. Umntala esewahile
 wahe muti. Sebembangisa ku-
 wona muti wahe. Ufwana
 wahe waba uSobangisa.

Magoci. Watalwa uSobangisa. Wayetalwe

enetigobe. Mehlo ake ekemgodini
 enemagenge njengefene. Bamca-
 mba ngaleso sici kwekuthi uma-
 goci.

msuthu. Nina wayencishana kakhulu.
 Muvu loncishanayo, banu baye
 bathi u wu msuthu. Kuhona
 siga sebanu lesithi "Ancisha-
 ni sibanibanis, u Msuthu!"
 Kojwa angati nami kwekuthi be-
 suthu bayancishana yini,
 lomumwe muvu phela uye a-
 dume ngeligqagqa.

Mpholozu. Watalwa u msuthu. Nina waye-
 yiligagu lekuhlabelela. Lengan-
 yayi wu Mpompoloza, ngoba nina
 wayenehlidiyo nehle ehlala ethe
 mpo! ehlabelela. Laselibuye liphe
 njulwa yiyona ingane la ibanga
 kuhulumu. Bayibite bathi,
 "Mpompoloza!" Ithi ingane
 "Mpholozu!" Ibalingisela. Ba-
 hleke. Kwasale sekuchuma

hona lampholoza. naye waba
yiligagu nyengenina. Wayekhipha
ligwinyi alikhiphe ngempela ka
kusinwa. Kwanele kwafika befur-
nyisi e Fair View, waba ewekucala
mpholoza lowalahla kasi kohe
wakhetha izosi. Banw labaningi
bephuka moya. Labamwe baphe-
nyuka, labamwe bemuka baya
etabehweni baganwa hona yiti-
thembu tabo. Nanokhanye usegu-
ge kahulu. U wumfunyisi.

Nozibamu. Nina wayeyisibamu. Iskusa. E-
dlula bafati labayisithembu kam-
kamwe nabo. Injoda ingaphumi
kwahe. - HOMA - Wayelala ceje a-
dubule, nina. (Isuta). Banu
beve esho kahulu ethi Bekle!
bekle! bekle. Inombatana
nayitalayo icambwe ngaleso
sisi sahe nasejayo.

All typed

649

#13/27

146

Ngonyama. Watalwa ngamdlange
yise ebulele ingonyama.

Jikazi. Nina wayeyinarjokati.
Banakwabo bamwethuke nge-
kuthi injoda imthanya ka-
ngaka, nye, wedi wa yingoba
ujikatisa maleke. Kani loko
kuyikhamba lembi kubanu
besifatana kwekuthi munu
unemalake. Unwanwa lowo
waba u Jikazi, ecamlwa
ngaleso sisi.

Makhubalo. Watalwa ngesihathi kufe
ysemthulu, kudliwa makhu-
balo ahe.
Laba, ke, yikanwanwa ba
msuthu.

Mgqibelo. Watalwa nge Mgqibelo watalwa
umagoci.

649

147

K13/27

Nodade. Wabitwa ngesilolotelo sahe.
Yinombi yekhwabo mgcibelo.

Ngononde. Mabele enina ayehlekisa
banu. Rnetingono netinje.
Ingane yake yacambwa nga
leso sici.

Mankonko. Yinombi. ya magoci
naye. Wayenemagenge, ku-
yilunkonko nje. Kwase ku-
thiwa u Mankonko nga-
leso sici.

Mdulohwa yisiva ya magoci. Nina
wayitala ekaje edubive
nyise, engasayi kuyena
ngoba ethi unesikhwele ube
esafike kuyena ameth asole
lesithembu nesingaka.

Sibuko. Yisiva ya magoci naye.
Watalhwa engevi emuhle!
Nina wathi kaso sibuko samis.

649

K13727

148

ngweru. Yilithunjana la magoci.
Yise wantala esengweru e-
Eloko. Wabe secambwa nga-
leso sici lowo fwana

Biya Watahwa ngesihathi kubiywa
indlu yekhwabo.

nibongolo. Watahwa simo sebuso bahe
sifwana nembongolo, kwatisa
kwekuthi baru be magadini
bavamisile kuba nemaqenge
yikona kwetha kwabo kuya
ngakemaqengeni njalo.

Silambalala yinombi. Watahwa umkam-
thu ku magoci, emngene kufe
unyeri waha. Wacambwa nge-
sici sekuba basola kafati ba-
Magoci bathi unyeri wabotaba
iro uteka ino le nezilivila, futhi
songathi iyabanja. Yino nje nezil-
silambalala songathi ayinamhuba
kozwa inxoda Yamthanda Yashuma.

nomaphupho. Nina wayephupha ino ye-
 jeke. Watala inombi yaba wu
 nomaphupho. Noma kwakungathi
 uyaphupha nina ethola injoda esafe-
 lwa eyakhe yepusha bakhe.
 Gxoyiya. Kusho kwekuthi Gxoshisa,
 yiya. Yise wayeyambayamba eku-
 sukwi. Ngibela ifene. Sam-
 gxoshise. Kuse aye.

Nokubola. Watalwa ceje wakhwelwa
 umuna ekhanja. Wabola
 yitilonja. Kwathiwa uNokubo-
 la ceje welaphaka. yinombi.

Chitha. Nina wachitha muti. Waxa-
 banisa sithembu semunu
 kani yena uyilijikati.

mumu. Wufwana. Watalwa netihla-
 thi letihlathi khulu kungathi
 umumethe. (yileyo ke, indlu ye-
 mkamsuthu kumagocce.)

Macebo. Watalwa utragoci kunemwe indlu. Yise wayehulumama angegewalisi kunina ka Macebo. Kuthi noma bekuyililanga leku-ba nga kube utā kwake, aye ku mnakwabo. Uyafika kuyena use mkhohlisa ngemacebo ahe nje, Watala ufwana wamwetha ngaleso sici.

Mlotshwa Watalwa ngesikhathi kucala sikole e Fair View. Kwalotshwa magama ekanu ku Register laka-furjayo.

Kayizili. Nina wayengasahloniphi, esesuka waholwa. Waluyeka lulimi lweku hlonipha malungu emtini. Kwathiwa ayitili lenombi, isithi iyaholwa.

Mmeli. Watalwa ngesikhathi kucala kokuba munu aye kummeli ammele ecaleni lake.

Mpinini. Yinombi, Nina wate wabeletha
 elula. Rgijima noma eyaphi
 aphume athi mpinini! ngeju-
 bane. Angasinjani.
 (Iphela laho indlu yekhwabo ma-
 cebo).

Nomasonta. Yinombi, Yatalwa ngelison-
 ta yatalwa ku magoci ku-
 lemwe indlu.

Mkayise Yinombi. Magoci wayehluleka
 yisithembu. Engatigcini tisuku
 letilinganayo kubafati bahe
 athathe tisuku tebafati atihlale
 kananyokati. Uyafika kubafati
 ubatshela macebo. bayamthui-
 ka bathi Unemanga mka-
 yihlo. Wacambwa ngaloko lo-
 nwanwa.

Sidina. Nina wayengasayiboni injo-
 da. Ilike ngamdlange itobeka
 siseni wate bathi kani nginesidina.

Injoda ayiseti kwami. Isihlala kana-
nanjokati.

Mashanela. Wayehala ufati ethi sengiya-
gcina nekutala. Injoda ayisa-
funi nekungimithisa ngenxa
yesidina lengasiphonswa yi-
nanjokati. Ngiyashanela nga-
lengane.

Mphonswa, Ufwana. ~~Nina~~ Nina wa
yekhala impela. Engasayotho
li nempela injoda. Esekulu-
mela futhi. Aliwa. Ethu upho-
nswa yinanjokati. Ingane ya
cambwa ngaleso sici
(Iphela laho ke indlu yekhwako
nomasondu kuMagoci).

Hubela. Watalwa emuje eyiluhubela hwe-
mlisa nonabogalo labaje. Etā-
lwa uMagoci kulomumye ufati.
Wacambwa ngesici sebute baka.

649

153

K13/27

Nozondaba. Welama Hubela Yinombi.
 Nina wafika eje wejwayela-
 na nemiti yoke lena lengejwa-
 yelwe wuminatala. Wethwala
 tinjaba temtini taphumela nga-
 -kandle. Inombi layitalayo ba-
 -yicamba ligama lekuthi, ene,
 uNotinjaba.

Msebenzana. Nina wathi efika kwathwa
 emtini uyilivila leliloku lithu-
 tha tinjaba nje kuphela. Kuthe
 kukekhathi bambona kwekuthi
 noko songathi utoba nesebeda-
 na. Ingane leyelama Notinjaba
 yaba usebedana.

Nkazana. Watalwa ngamdlange yise ekaje
 eyolapha eMampondweni wafi-
 ka ufwana kuthiwa ufwana
 yinkwenkwe, inombatana kuthi-
 we yinkazana. Naye ke ingane
 yake yenombatana yaba uNkazana.

Waweni. Watalwa ngesikhathi yise emu-
kiwe, kwathiwa tiwane leti ne-
tjikijela bam emaweni etake
ngoba yena ufuyela emaweni.
Ingane yacambwa uyena. Ryica-
mbela sona sici sekwethukwa
kwahe. yayiwufwana.

Makhulu. Wufwana. Wacambwa ngesi-
ci sekuba lemunu wayetele
ngempela kubafati bahe, Lo-
fati mangabe ebala tingane
talomun athi tijimakhulu.
Ingane yacambelwa kuleso sici.
(Iphela laha he indlu yekhwabo Hubela
kumagoci.)

Mhlaleli. Watalwa wumagoci. ekaje eti
khongela yena. Watibula nga-
mhlaleli. Emcambe ngaso sici se-
kuba yena watihlalelela kunina
walengane. Kani kulabamwe ba-
fati ubeye abe nemhlaleli lamtho
maro.

649

155 K13/27

Maguza. Watahwa waba yisigaxana waba
njengemaguza kawa lahladayo
kwejiwe ngawo mathongwa
ne agwayi.

Nomyeko.

~~Nomyeko~~ Nina wayenemyeko lomnye. M-
yeko yitinywele nelephothwayo ti
beke kasi. Lomumwe myeko
ugcobwa libomvu nemafutha,
ugcobwe mafutha nentshede lo-
mumwe.

mphece. Wayethambile. Athi mangabe ethi
uyahlala afwane nye athi phece.
Yena wate wacambwa esehlala.

Nkositini. Yise wayewumshayi wnkositini. Inga
ne le yefwana yatahwa yise esaye ko-
shaya inkothu sitini emjadwini.

Gugewa. Phangwa.

Macimbi. Yinombatana. Nina wayethanjiswa

macimbi (yisilwane lesiyinkhlobo yesicabucabucak
kumnyama nembala lahlophe. kunetiboya.
kuyadhiwa). Uthe mangabe esetala yo-
na inombatana, wayesethi uMacimbi

Mubodoloji. Ufwana. Wacambwa ngesimo se-
kuma kwakhe. Wayewumbodoloji.
Inkonova nye embi songathi
wayengobumbwa engakapheli
egcobongwe wacobongwa.

Gugile. Nina wayesegugile. Sebethemba ko-
kuthi angeke esatala kani utoli
tala lithenjama lahe laba wu-
gugile ngaleso sici. Yinombi.
Iphela laho ke indlu. yekhwako,
mhlaleli kumagoci.

Nomadikazi. Nina wasina eyilijikati. yena
umka mpholozu lombulu.

Nkosana. Yinjodana yeyosi. Yilitibulo
lampholozu

Kgiza. Ngoza. Yise wamta'a ngesikhathi ethi ene utogamwa yinombi yesi bili. Sloku njalo ethi ngote ngiganwe. Ingane yefwana yase iba u Ngoza.

Dwibi. Nina wayemta'a ngesikhathi injoda imwilitela, icomwe yinombi letoyiteka ibe ufati wesibili. Ufati waphenduka siggili. Waphathiswa kweludibi. Ingane yefwana layitalayo yaba u Dibi ngaso less sici.

Mabutho. Yise wayejabula etele tisiva tidingi, Wathi ngitele mabutho. Tatitngako ke tisiva tampholozakufati wekucala.

Nomoba. Watahwa ngesikhathi kucakwa kulima. umoba eliveni lekhwethu. Ihina sasati ife. Moba walika netive. Lo kwaku bufati wesibili wampholozakufati wekucala.

649

158

K13/27.

Vala. Nina wafike waliwa. Wayesethi ka-
ni mnakwethu uyena lophethele nga-
kemsamw mina ngivala emya-
ngo ehlidizweni yalemunee.

Nomakholwa. Watalwa ngemyaka mpholozu
ephenduka likholwa.

Ndabezinkhle. Tinja ba taba tihle banu se-
beholwa. (Yitingane ta Vala).

Zwelihle. Live laba lihle sokuphele nesi-
khwele banu sebholiwe.

Favile. Wufwana. Watalwa wufwana ne-
banu bekhwabo (Yitingane ka-
Nkosana)

Mpompi. Yise wayekhulumela futhi, efwa-
na nemthombo wemadi empo-
mpozo.

Sizani. Wagula ka'bulu etelwe. Nina
wate wathi kusitani kuthola
ingane ungeke wayenela?
Yacamelwa ngaleso sici

Nhlanzi. Nina wathanjiswa ihladi
ngesikhathi emumuthi. Wa-
beletha ceje wayetha inombi
yabe ngaso leso sici.

Ntontozi. Yinombi. Nina wathi emumi-
thi wayenelwalo lwekuthi
kazi lelisi litomuphilela, neku-
ba litomgulela njengela Sizani
yini? Ihlidiyo yabe yahlala
ithi nto, nto, nto, enesifiso se-
kuba abe nengane nephilayo.

Phuphuphu. Ihlidiyo yenina yayiphu-
phuma ngesikhathi emuthi, etha-
njiswa injoda yabe, nayo im-
thanja. Lababekukele balubonia
ngemehloluthanjo. (Lo, unka-
ngoza).

Dumephi. Yise wayetichenya. Ichanya
kabulu kuna nkosana, kani
yena alutho ngoba welama i-

649

160 K13/27

yosana yona idumile ngebukho
sana bayo. Ngoza yena uchenya
nje ndumephi? Ingane yacam-
bwa ngaleso sici.

Mbusi. Yilitibulo la Ngoza. Aphenjula la-
bathi noma echenya alutho ngoba
engeyona iyosana. Wathi yena, noma
ngingelutho ngiwa mbusi endlini
yami.

Shudaza. Nina waba yilivila ngesi-
khathi ekhulelwe lelisi. athi
mangabe etokweda usebeji lite
lishone etingasha ebamba eyeka
eshudaza. Ingaphumi abambe
usebedi lowo awede.

Ahiya. Yinombi. Nina babemncifela
bethi kwadlala tomo talobola lite
Ino ingeke ikwati nekutalawinga
-ne yojwale, bebona eke walibala
bunyohuka sisu. Litibulo lahe
lacambwa wuyena ngakeliqama

ngenxa yaso lesa sisi.

Fubii. Nina bathi bethi nyancelisa ka-
ni usekhulelwe. Babona ngoba
soku fubuka imfumbi nje, i-
qhibuka nyengelikhowe - sisu-
kani umithele ingane iyinqa-
ne. Yase icambwa ngaleli-
gama lenombi leliso kweku-
the qhibuka.

Manwayi. Yisiva. Nina wayenqishana.
Kowa ekuthanda kwebanu.
Uthe ngamdlange esetele. Ba-
nu bentsini badlalisa ingane
yche ngekuthi, "Kokomuntu
nwayi, nwayi, kokwaho
gongo. Bate balinganise ku-
nwayitela nekugongobala nge-
munwe wekukhomba.

Sichob. Watahwa enetinyweli letay
letyisinyobinga elukhakhayini

Tingekho ehloko yohe. K13/27

Benzelani. Yinombi. Nina wafike wa-
gabeka emtini. Bemphehe nge-
nomo. Wayesethi yena, Bedelani
banu bemtini kungiphenjulele
ngibathanya kangaka?

ngenagama. Nina wayengenagama langa
sola ngalo banu bemtini wabe
ngoba wayalwa kwathiwa
emtini kothiwa uyivila, uyeba,
uyirukw, uyaphinga uyatha-
katha, uyilixoki. Kojwa wena
thula. Bamba menjo waho.
Ngakoke abanga naligama langa-
basola ngalo ngoba ma benthuka
beda ino nayalwa ngekuthi bayo
yeda. Yacambwa ngaleso sici ~~banu~~
lenombatana.

Habamkhondō. Ufwana. Yise wayebonga
kuhlabana kwabe, ehomba inom-

bi asine nayo ceje imphathe ka-
hle, ibuye imtalele tisiva. Waye-
sethi ukhono wami uhlabe inya-
matane nezilicito kumina. Ishe
ebabata ufati wake. Noma - yise
wahlakana ngekho no wake emini,
Sijumba Yinombi. Wacambwa ngekumila
kwahe etahwa. Wayembulu em-
fushane eyisigacana njengem-
bila uyisigikili elisakeni.

Nobatshazwa. Yinombi. Nina wafika
ceje emtini weda tino letimba-
ngela kwekuba ababawe nge-
kuthi mubhe noma ngekuthi
mumbi.

Mvotwane. Watalwa sekwafika be-
lungu. Sekwatiwa litoti. Leli
gama lisho kwekuthi umhlanga-
nyelwa. (Ufwana).

Mtholiwe. Yisiva. Nina wayegqilawa
emtini ~~wake~~, sengathi

Bamthola.

Nyumbase. Yisiva, Nina wephuta kusin-
thola sisu eshadile. Base bemwe
thuka emtini bethi uyinyumba
akatali, watokwandisa mphulu
kwaba buhlungu kuyena. Wayese-
sinyohuka watala isiva wayetha
ngaleso sici.

Mombomhlaba. Watala kasi kahulu
nina. Uthe noma eselele lenom-
batana ale aba nasibiriji se-
kuthi itophila. Wangena songathi
ene nayo itofa lanyele labafayo.
Wayicamba ngaso leso sici. Ya-
phila.

Mqoshiswa. Nina basebethi kühle
injoda yake iganwe ufati lo-
totala imcoshe lona nofe-
lwayo. Noma

Yise wayeyothakatha ebusuku
emtini. Wabonwa ceje bamqoshiswa
wasinta ngekulambisa. Wafika ehaya ufati

watala ufwana. Ligama laba uMngco
shiswa ngaleso sizathu.

Nobanguni. Yinombi. Yatalwa emnyama-
na songathi uMnguni. Iyimbi.
Yacambwa ngaleso sici sayo.

Noma.

Nina wayencishanisa kwe-
mnguni neMntu. Uswanwa
wacambwa ngaleso sici. Ku-
nesimwe sihatahi kutshwe
ene, uNobesuthu.

Bekukuphiwa. Nina wayeyilivila. Enga-
limi. Engapheki. Kulime ku-
pheke ninatala. Yena abeke
kuphiwa. Watala ufwana.
Bemtini bamcamba ngekuthi
uBekukuphiwa, ngaleso sici.

Mwana. Ufwana. Wacambwa nge-
simo sahe. Wayetalwe emncane
emuje njengenambo. All typed

649 R13/27

166

Nomakhofi. Watalwa borina sebefunje
kuphunga makhofi. Yinombi.

Casikeleni. Nina babemwethuka wate
watala wegqwalisa muti. Wate wa
thi mina ngucasekeleni nguyeka
kutiphumela indlu yami ngi
tiphekuse ngungaphekiswanga.

Nozihogo. Watalwa ngesihathi kufika
befunjisi ngekhathe kwelive
beshumayela kwekuthi kuhona
sihogo sekushisa banu la-
bangevi.

Phetheni. Watalwa ngamdlange yise ehlo-
mule inyamatane. Naye wayi
bophal kahle inyama ethi uto-
fike aqagelise wakwabe kwe-
kuthi umphatheleni. Useya-
fika ehaya kuthiwa "Unga-
ngeni kukelethwe inombi.
Yise wayicamba ngekuthi in-
- Phetheni.

649

13/27

167

Mandawane. Watalwa ngamdlange
yise ekuya kodoba egwa-
lise sikhwama sahe se-
lilala nesigaxwayo, ese
gcwalise tihladi. Waye
secambwa ngaso sikhwa-
ma lesa ngoba suwuma-
ndawane.

Nomnyango. Wathi uyaphuma nina
kwala kwekuba edlule. Wa-
mtalela hona enyango u-
nwanwa.

Maphilibana.

Watalwa ngamdlange lijiki
liseyiliba. Nina wali
phuta ceje lelo liphiliba
(ligwele) laba yimbele-
kusane kuyena. Inombi
leyo yaba uMaphilibana
ngaleso sici.

Ntabeni. Nina wamtalela enabeni
lofwana.

649 K13/27

168

Khathini. Wamtala eye kothola ehlathini.
Uthe eya ehaya wayesemgonile.
Nolwandle. Wayeye elwandle nina, wa-
fike wabelethela hona.

Nomfula. Wayitāla inombi yake e-
sathi uyoha madi efuleni.
Washya imbata wagoyuka nengane.
Nomoya. Watalwa ngamdlange ku
boke umoya.

Nomithi. Nina wayefelwa. Wamiselel-
wa ngemithi.

Nomsombuluka. Watalwa ngeMsonbu-
luka. Yena eyinombatana.

Nomasonto. Lenombi yatalwa ngelidonta.

Nyakamubi. Watalwa ngamdlange
umwaka umubi.

Muboji. Lomshakati watala ceje waqaba-
nga kwekuthi ku wuthetho

649

169 K13/27

kwekuba ninatala utomubojela
ingane noma mshakati engamwedel
lutho. Wathi ninatala, "Woshi! Um-
fiqile muboji wake lotomubojela.
Ingane yefwana yase iba, umboji
ngaleso sisi.

Paniwe. Nina babemwencabela bemtini
.bethi kuhl' angayambi ekhefuta
ngabo emitini laha. Yena wathi
bayamhlolela mangabe bemp'ana.
Watala Paniwe. Inombi.

Mkhuzwa. Nina wasina ceje wafike waba
yilithatha. Kwaba yiloku bemkhuta
bakemtini. Yena ebonakalisa ku-
ngathandi kukhutwa. Uthe manga-
be ebeletha wacamba ingane yake ya-
ba umkhuzwa.

Nkantolo. Kwakucala kwekuba munu ate
ayoshada enkantolo. Banu babekaje
bemelwa nje ngesizulu. Ingane
yabo yaba umkantolo - Noma -

649 :K13/27

170

Yise walengane wayeye kothetha li-
cala enkantolo. Uthe efika ehaya,
ufati wayeselele isiva.

Mnukwa. Yise babemruka belu uya-
thakatha.

Shangushangu. Yise babemruka bethi uya-
hambahamba (thakatha)

Gabane. Watahwa emhulu emfushane. Efu-
te libele leliwugabane leliye
libe lihulu lithela ngempela ka-
ni lifushane.

Jaheni. Wathi ekhonga mkhongi kwase ku-
khonga nekhwemwana. Bathi bakh-
we, "Ujaheni ukhwemwana? Sengi-
thi angake amone unana wethu."
Ingane yabo yaba ujaheni.

Nokukhanya. Watahwa se kusile, kukha-
nya. Eyinombatana

649 K13/27

171

Langa. Watalwa emuhle ngempela. Enga-
bekeki. Rfwana nelilanga.

Mshikiho. Watalwa ekaje eye koshikiha
yise. Wafika ufati esepethe sigaya
nje sesiva yake.

Mafika. Bekhwabō bathi ngamdlafge
etelwe, bathi ene, kwafika munu
nomusha nohlanje. Utoba ubani?
Utoba u mafika.

Phefeni. Nina wayesete waba yis^{nombr}
reshuqileyo egana. Sebomhleka.

Nomthandazo. Nina wayengasinyoluki sisu.
Wate wabitā maholwa amthanja-
latela eyosini yawo emcelela
sisu. Wasithola Watala
Nomthanjato

Ngempi. Watalwa ngempi. Nina wam-
faka embengeni wamwethwala
ngayo emfihle ngetino, bebaleka.
wayesecamelewa ngaleso sici, k.e.

Nonsingizi. Watahwa kuzula tisingiti
ehaya. Banu bethi yisibango.
Kwalanjwa inyanga yabethelela
icimsha lihaya nebanu.

Magoda. Watahwa lofwana ngamdlange
kugqabuka ligoda kaNodweng
edudusini; ngemgcikelo ekuseni
ngamdlange unungu nohlophe
wema wathi bohe banu maba-
teke. Tono telilobolo yilishumi
nengenthu. Kusho somsewu ka-
sonzica.

Sonzica. Umuntu nolusica. Indlela yake
nengaconyakali kahle. Kani uphe-
-the banu. Kojwa banwesake
ngekumwencena. (Ufwana)

Somsewu. Nohlanje mangabe ingane
kuthiwa uSomsewu, kusho
kwekuthi nina ubambebele emi-
hubeni nemijala. Naye usete
wagana esemjala njengalabo

nabasekebadala bengenakugana
bengajutshiwe yimahosi. bale ba-
hululwa usomsewu wabajuba
emhlophe. Bayamthanya bam
wabahulula.

Nozibango. Nina wayekhiphwe uyise wale
ngane e eyingoduso. Kwathi ngam-
dlange besinayo kwesuka tibengwa
temoya lajuma alonanga. Kwathi-
wa yisibango sembangi. Ingane
le yenonili yacambwa ngaleso
sici.

Zondeka. Nina wafike watonjeka
emtini. Wayesathe uyatedelela
bangceka bemtini wake.

Mjwebu. Yise wayeyilenhlobo yebam
labangambuki mum etihlam-
vwini temehlo. amthi kwempu
mum. Ingane yake yacambwa
ngaleso sici seyise.

Mthuli. Watalwa kuhona luthuli loh-
nemundla. Lusopho banu. Lenga-
-ne ba sebethi slethwe ngeluthuli.
Yase iba uMthuli, ke. Ufwana.

Mgxosheni. Mshakati wayengemile kake
yena ethi uyalungisa. Bamgco-
na hemtini wate wemuka. Be-
khwabo bayolwa hona emtini
bathi Mgxosheni unwanwa
wethu, engabe nithi wedeni.
Ingane yaqambwa ngaleso sici.

Nomkhubulo. Watalwa tinombi tiye kolima
isimu yezosatana, nomkhubulwana
Libalele, litulu lomisile.

Nomagodi. Nina wayetala tingane tife.
atitale, tife. atitale, tife. Wayesethi
kusitani kutala kwami, loku ngi-
tala eligojini njena? Inombi
leyo yacambwa ngaleso sici.

Mubwamazi. Nina wayetibwamata
etihalela ehulehwe. Ethia akhu-
lehwe luto, ino netofa eyitāla
lena! Kani utosho nganejulu
ingane yake letophila ingafuilanje-
le letimwe

Nomkhosi. Watalwa ngamdlange kubuthene
umkhosi lothile lowawumemiwe
kwekuthi awubuthane nga-
lelo langa.

Nozidubule. Nina wamcamba ngesici
sekuba wayesekholiwe yiti-
jubule, ebiklitwa yinjoda yake.

Hloboluni. Wayesolwa nina kwekuthi
uyaphinga, kojwa engabamb^{wa}
elucobweni. Wayesetala nombi
lengefwani nebanu bentini
wake. Samcamba unwanwa
bathi uHloboluni.

Nomzinto. Nina wantala ngamdlange
eye eMzinto.

Mshebeni. Watalwa yimpunga, waba
muhle. Kwabwa kani kuphu
ma munu lomuhle kangaka
na kentshebeni? Ufwana lowo
wacambwa ngaleso sici.

Lifa. Watibula ngenombi. Wathi libuyi-
ke lifa lami nengalobola ngalo
nina.

Nomdoni. Nina wantalela ngakasi kwe
mdoni, eyambe live.

Zidhupha. Yise wayehlalana ake afakwe
umnyezane ngekuhlalana kwa-
he. Yitidhupha leto.

Nabile. Nina wayehlala ethwishikile
nje engasebedi, ekhwelwe yibu-
vila bane.

649

K13/27

177

Mohumukhwa. Nina wafike waliwa
 eumshakati. Bonina bamhle-
 ba bamnyibela, bemshizis,
 ngemoya. bamhlamuka. Wa-
 yesetala ufwana wamcambo
 ngasoleso sici

Mabizwa. Inyoda yahi yajithi ngaya
 kokwelapha, ufati angahlali
 ehaya. abedle kwekuthi unye-
 ni wabe wayembitile wathi
 ate afike kuyena laba elapha
 hona. Kani uthetho, ufati arji
 lanjeli inyoda.

Ngakamatshe. Nina ngebivila bwahewa-
 yengasebedi. ahlale ehaya adlale
 kungakamatshe, bafati labamwe
 babe beyolima.

Nomashinga. Nina wayetishayela kumu-
 -nu lomcalayo. Ryilishinga.
 Ingane yacambwa ngaleso sici.

649

K13/27

178

Sithuphana. Wacambwa ngekumila
kwahe. Wayemfushane njenge
sithupha sisifushane kunemunwe
yesandla.

Ziwedu. Watalwa kuhona tibelu temo-
ya. Zivunguvungu.

Ntunja. Watalwa yimunu lomncane be-
mhalela emithi bethi oyitala
kanyini ingane naye emncane
kangaka? Yophumaphi, nje?

Sisu. Nina wayenesisu lesihubi e-
khulelwe. Banu beloku beba-
bata bethi, Thawu! Saba sihubu
sisu!

Geshenge. Watalwa ihloko yabe iyisilendu
, inencegela, kani futhi uqhube
siphongo ngembali. Wayesecambwa
lofwana ngekuthi uGeshenge nga-
leso sisi.

649. K13/27

179

Hloyile. Lofwana watawa tinjeha tenomo
waha tingalingani. Lolujebe loku-
ngetulu luluhulu. Lolungedasi
lushone ekhathi lwafumbathwa ijilo-
lungelha. Sengathi unomo wahloyile,
inyoni, sewulungele kucosha litinya
ne leyuku.

Nomafusi. Nina wayethanjiswa mifino. Ehlala
emafusini ekha ucadolo nembuya
nemsoko, nemifino yohe lekemafusini
Emtini kaloku bembona egobe ema-
fusini. Watala nomli, bathi u-
Nomafusi.

Hhiya. Bathi mangabe bembona msha-
kati emtini egcagile, wathi Hhiya
!Nguyekeni mina! Bamhleka. Wa-
beletha ceje, ingane yaha banyi-
camba ngekuthi u Hhiya.
(Hhiya nfwana nokencwadini ka 9)

Sishakala. Nina wayeyisijaka. Enesiji.
ebuka edelele, eyisishakala lucobo
lwaso. Ingane yaha yacambwa ngaleso sici

649

K13/27

180

Vavana. Lonwanwa wayecikiliswa. Ithanjwa yikugula njalo. Ryihuvava songathi uhlala ashaywa ngelunjuku, engancibiliki. Wacambwa ngaless sici, ke.

Bekimpi. Yise wayengathintwa. Ehlala ebeke lotomcala alwe naye.

Ngabayakhe. Mnumtane wambuka wamwethemba lonwanwa. Wate washo wathi lo uyiligatsha lami. Ngoba wumunw ngaye nami.

Maxoki. Nina wagcagcela emtini lomhulu. Wangenwa yimaxoki amwehlu kanisa nebanu bewake. Ingane yaye bayicamba ngekuthi "Maxoki

Khobiya. Nina kwakuthi kuqwakunjwa dobe yena abe etihluka etisusa timepha tona uyimakhoba! Bamhleke belhi, "Woshi! Uya-khobiya. name mlungu! Atidli timepha!"

Gengqez. Ihlolokwana yake yayid
 yayiyiligengqeyana. Ucala wabe
 umngane. Kuyambe kutshi Gengqe!
 Gengqe.

Nomabala. Nina usuke egane esithem-
 bwini. Yena aliwe. Ake sebiki-
 sha, ethu, "Woshi! Mame! Ngija-
 liwa mina! Injoda ikhetha
 mabala.

Magqubu. Nina wayebeka umkhulu.
 Kutshi mangabe axabana nemakha
 angaxoli. Ahlale embambele ihlityo
 lelukehuni njalo. Ingane yake ya-
 cambwa ngaleso sici nesasiku-
 nina.

Nomvumbi. Watalwa ngamdlange linetha
 imvula leyaba nesineke kojwa li-
 ngasi. Nenilo wacikiteka tuni ti-
 madi kojwa kubelethwe. Lenom-
 batana icambwa ngaleso sici.

Mankonko. Yinombatana. Yalalwa iyibu-
nkonko nje, isho ngembombo
nomuje, inemaqenge, mehlo
ekemholweni. yacambwa
ngaleso sici.

Thangweni. Lofwana nina wamta-
lela eluthangweni efika. Inim-
-ba yabe yakhandanisa abe
esaba nathuba lekufinyelela en-
-dlini. Ingane yacambwa nga-
-leso sici.

Bidlanga. Lofwana wacambwa ngesici soba
nina wayengasivi nesisu. Elula
esebeda kahulu kwate kwaba yi-
lusuku lekubeltha. Wabuya endle
ngobe esetotala chara.

Ntengenyane. Nina walofwana wayeyilivi
-la, ehluwa nayikutenwaya.
Sintini bati babona kwekuthi uji
-ntentemisa intengantengane songa
-thi yingane yenjodakati

649

183 #13/27

Nomthimba. Watalwa ngamdlange yise eshada
refati wesibili. Wathu ungena m-
thimba wayetala ufati lomjala.

Siqhiphu. Wacambwa ngesimilo sahe, wa-
talwa emfishane. Iskwana ti-
laha, nemajolo nemathanga.
Kuyisungamwana sesiva. kwa-
sekuthuwa usiqhiphu nga-
bosici, ke.

Mwebuli. Watalwa ngesihathi yise
eyambile wayoswebula im-
belekisane.

Mtintywa. Watalwa ngesihathi kuhona mu-
nu nowayethi ukhendla uthi we-
tinombi kumunu, wantawula
ngelubangalala kani lomunu
uyisishimane. Kuthi esuku
ayambe ema eminyango yetindlu
tebanu. Anele kuphuma mnu-
ntane eyochama; apha mbane
naye. Aphuthu me kufati

endlini. Ufati ababate ethi Kojwa
 yini yise wetingane tami? Kani
 ngeke ngisalala u wena nokhla?
 Iyangena injoda isiphambana
 naye esebaleka ekade ekususile
 loko kufati. Iyacale ithi injoda
 "Uphi? Uphi?" Kaje ebalekile wa-
 ya kunomumwe mntu, wayokwe-
 ja kona loko.

Nondlondo. Wachanguta ceje wafike
 waba yihuhlanya emtini nina.
 Wababa ha! Washaya nenjoda
 yake ekhulelwe. Watala inombr
 yacambwa ngaleso sici, ngoba
 nna wayefwana nenyoka yo-
 na ingakhethi nekulhu iluma
 bani.

Ntombizale. Kwenya omny inombr yake
 Nyanyadu yenjela e Mampondweni
 yafike yedhulisela mshakati we
 mkhuluwe ngekukhothita

K13/27

V85*P

S649

Ninatale wathi, Khayi mina
ngithanda tinombi tale ehya
nyadu. Wayesetibula nga
Nombizale!

ends

Mankuntu. Watalwa ngamdlange ni-
na eceje kunameka lilawu
lake walithi phaga, kwathi
nkuntu! ngisho nemoya
awabe usangena.

Mdlelwa. Nina wayedliwa wumkhulu-
we wake. Kukulwe nje, banu
besaba injaba iyijulu. Yise
wayicamba ngane yake wathi
uMdlelwa.

Nobangoma. Watalwa ngamdlange kuye
kosina bangoma, benemjadu
wabo.

Ganana. Yise nerina baganana be-
fwanana ebusweni. Banu beloku
bethi, "bati baganana banu befwana